

FÂTİH TÜRBEDÂRI
AHMED AMİŞ EFENDİ
ARMAĞAN KİTABI

101. Sene-i Devriyesi Anısına

FÂTİH TÜRBEĞÂRİ AHMED AMİŞ EFENDİ
ARMAĞAN KİTABI

Editör:

Adalet Çakır Çağlı

Kitap tasarımı:

Abdüsselam Ferőatođlu

Fotografika Güzel Sanatlar

Abdi Paşa sokağı 14^A Kısıklı Üsküdar / İstanbul

www.fotografika.com.tr

1. Baskı, İstanbul, Mart 2021

ISBN 978-605-69403-5-4

Yayıncı Sertifika No: 44496

Baskı: *Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık Ltd. őti.*

Litros yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 1BA11 Zeytinburnu / İstanbul

Sertifika No: 45257

Cilt: *Sağlam Mücellit*

Halkalı Cd. 1320 Sk. No:9/A Sefaköy - Küçükçekmece / İstanbul

Copyright © Her hakkı mahfuzdur.

Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları (KÜV YAYINLARI)

Çukurbağ Mah. İnönü Cad. No:177/2 İzmit / Kocaeli

Telefon: 0546 885 14 41 | info@kouvakif.org.tr | www.kouvakif.org.tr

Amiş Efendi'nin Hikmetli Sözlerini Muhtevî Meçhul Bir Defter: Süheyl Ünver'in Amişnâme'si ve Çeviri Yazısı

 Fulya İbanaoğlu

Doktora Öğr., Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Ens.

I. Giriş:

Son dönem Osmanlı tasavvuf hayatının mühim sîmalarından Ahmed Amiş Efendi 118 yıl yaşamış, talebeleri, muhibleri olmuş ve buna mukâbil hiç yazılı eser bırakmamıştır. Fakat kendilerinin hikmetli sözleri, ihvânı ve muhibleri ile yaşadıkları bâzı haller, yine muhitlerinde bulunan bâzı zevât tarafından kaydedilmiştir. Bunların bir kısmı bize kadar ulaşmıştır. Bu makalede, bu şekilde teşekkül etmiş bir defterin çeviri yazısına yer vereceğiz.¹

Öncelikle, Amiş Efendi'nin hatıralarını ve sözlerini ihtivâ eden bu defteri "hikemiyât" türünün güzel bir misâli olarak kabul edebiliriz. Zirâ İslâm düşünce literatüründe hikmet sahibi kimselerin (hoca, hakîm, ârif, mürşid v.b.) talebelere, muhiblerine bazı hakikatleri, kendi tecrübelerini, tavsiyelerini az kelimeyle çok mânâ ifâde edecek şekilde doğaçlama bir sûrette söylemelerine "hikmet", bu hikmetlerin bulunduğu eserlere de "hikemiyât" metinleri denildiği biliniyor. Nitekim hikemiyât türü metinler (...) *aforizmatik edebî gelenek formu olarak atasözleri, darb-ı meseller, vecizeler, kıssalar, masal unsurları, folklorik anlamlar, kaftiyeler ve seciler barındıran şiirsel ifâdelerdir.*² Bahis mevzû edeceğimiz *Amişnâme* de, çeşitli vesîlelerle Amiş Efendi'den sâdır olan yüksek ahlâk ve tefekkür mahsûlü bu türden hikmetlerin ihvânının ağızından derlenmesinden ibârettir.

- 1 Bu vesileyle, lütfedip bizi bu defterden haberdâr eden, defteri yayına hazırlamamızı teklif edip böyle müstesnâ bir çalışmanın içinde yer almamıza vesile olan, hazırlık sürecinde her hususta yardımlarını ve rehberliğini gördüğümüz kıymetli hocamız Adalet Çakır Hanımefendi'ye teşekkürü bir zevk biliriz.
- 2 Eşref Altaş, "Hikemiyât Literatürü ve Ahlâk", İslâm Ahlâk Literatürü: Ekoller ve Problemler içinde, Ankara: Nobel Yayın, 2016, s. 104-106.

Amiş Efendi'nin sırlı sözleri ve hallerinin bize intikâli meselesine gelince³, tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konuda iki isim öne çıkmaktadır. Biri kendisine mülâkî olmuş Ahmed Mecdî Efendi [Tolun] ile onun ihvân ve talebeleri vasıtasıyladır. Mecdî Efendi'nin tahkiye ettiği bazı hâtıraları, hikmetli sözleri, şiirleri ve husûsen Amiş Efendi'den kayıt ve hıfzettiklerini Osman Ergin tebyiz etmiş, bunları *Mecmûa-i Tasavvuf* ismini verdiği bir defterde muhâfaza etmiştir ki söz konusu defter Atatürk Kitaplığı Osman Ergin yazmalar bölümünde 1942 tarihli ve 647 envanter numara ile kayıtlıdır. Bu defter bilâhare bazı kısaltmalar ve tasarruflarla yeni harflere çevrilmiş, *Fâtiḥ Sertürbedarı Ahmed Amiş Efendi (ks) Hazretlerinden ve Abdülaziz Mecdî Tolun Beyden Seçme Hatıralar ve Rivâyetler* adıyla yayınlanmıştır.⁴ Biz de bu çalışmanın sonuna, Ek-3 adı altında söz konusu defterdeki rivâyetleri dercedeğiz.

Amiş Efendi'nin sözlerini nakleden ikinci isim yine ihvânından Mehmet Ali Yitik, nâm-ı diger Dayı Bey'dir. Çalışmamızda esas aldığımız ve Ek-1'de verdiğimiz, bâzı mukayeselerle notlandırdığımız 20 Aralık 1968 tarihli defter-*Amişnâme*, Mehmet Ali Bey'in kaydettiği nakillerden müteşekkildir. Bu defter Süheyl Bey tarafından Amiş Efendi'nin torunu Lütfi Sabri Serinken için istinsâh edilmiştir. Yine bu çalışmaya dâhil ettiğimiz ve Ek-2'de yer alan 6 Mayıs 1968 tarihli ikinci defter-*Amişnâme* de, 11 varaklık bir defterin sadece sol tarafına yazılmak sûretiyle Süheyl Bey tarafından Lütfi Sabri Serinken için hazırlanmış olup Aralık 1968 tarihli *Amişnâme*'nin muhtasarıdır.⁵

Biz bu defterlerden haberdâr oluncaya kadar literatürde, Süheyl Ünver'in Amiş Efendi'ye yetişmiş kimselerle görüşüp onlardan işittiklerini kaydettiği birine

- 3 Mevcut literatürde aşağıda çeviri yazısını vereceğimiz metinler hâricinde Amiş Efendi'yi mevzu edinen başlıca eserler şunlardır: Osman Ergin, *Balıkesirli Abdülaziz Mecdî Tolun Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul: Kenan Basımevi, 1942; *Sohbetnâme: Fâtiḥ Türbedârı Ahmed Ammiş Efendi'nin Sohbederi*, derleyen: Manastırlı Kâzım Birön, Bilecik, 1953. (Çalışmamızda bu esere atuf yaparken *Sohbetnâme* şeklinde bir kısaltma yaptık.) Bunların dışında yakın tarihlerde hazırlanan diğer eserler literatürdeki Amiş Efendi sözlerini nispeten bir araya getirmek gayretine girmişlerdir. Bu eserler: Mustafa Özdamar, *Ahmed Amiş Efendi*, İstanbul: Kırkkandil Yay., 1997; *Fâtiḥ Sertürbedârı Tirnovalı Ahmed Amiş Efendi*, haz. Hüseyin Salahi Çiloğlu, İstanbul, 2011; *Kutbu'l-Ârifin Gavsul-Vâsılın Mürşid-i Kâmil el-Hâc Ahmed Amiş Efendi*, haz. İsmail Hakkı Altuntaş, İstanbul: Gözde Matbaacılık, 2012.
- 4 *Fâtiḥ Sertrübedarı Ahmed Amiş Efendi (ks) Hazretlerinden ve Abdülaziz Mecdî Tolun Beyden Seçme Hatıralar ve Rivâyetler*, yay. haz. Erdem Memişoğlu, Ankara: İmaj Yayınevi, 2004.
- 5 Bu iki defterin fotokopi nüshası büyük bir lütuf ve bereket eseri olarak Adalet Çakır Hanımefendi'ye merhum M. Vehbi Güloğlu'nun oğlu Prof. Dr. İsmail Şuayb Güloğlu Beyefendi tarafından verilmiş böylece bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır. Vehbi Bey'i ve kendilerine pederlerinden intikal eden bu defteri bizimle paylaşan mahdumu İsmail Bey'i burada bir kez daha şükranla yâd etmeyi vazife bilirim.

Amişnâme diğereine *Dayıbeynâme* adını verdiği iki defterin mevcudiyeti bilinmekteydi. Bunlardan biri, Süleymaniye Kütüphanesi'nde 960 demirbaş numarasıyla kayıtlı Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne*'sinden alıntıları hâvî biyografik bilgileri içeren beş sayfalık bir metindir. İkincisi Süheyl Ünver'in kerîmesi Gülbün Mesara arşivinde bulunan, Ünver'in Mehmet Ali Yitik'ten derlediklerini muhtevî *Dayıbeynâme*'dir.⁶

Çalışmaya başladığımızda, yaptığımız küçük bir araştırma neticesinde hoş bir tesâdüf oldu: Süheyl Ünver'in Süleymaniye'deki defterleri arasında 1382 demirbaş no'lu *Mehmedalinâme* isimli bir deftere rastladık. Bunun aslında, çalışmamıza esas teşkil eden Aralık 1968 tarihli defterin diğere bir nüshası olduğu hemen anlaşıldı. Defterin baş tarafına Süheyl Bey tarafından "22.08.1961 Mehmed Ali Bey Efendi defterindeğ" notu düşülmüştür. Dolayısıyla bu defter, çalışmamızda esas aldığımız *Amişnâme*'den yaklaşık yedi sene önce yazılmıştır.

Böylece mesele vuzuha kavuşmuş, Mehmed Ali Yitik'ten Süheyl Bey'in istinsâh ettiği –en azından şu anki bilgilerimiz muvacehesinde- dört defterden *Amişnâme* adındaki iki tanesinin fotokopi nüshasının M. Vehbi Güloğlu ailesinde, birinin de *Mehmedalinâme* isimli Süleymaniye kütüphanesinde, *Dayıbeynâme* adındaki diğereinin de Gülbün Mesara arşivinde olduğu anlaşılmıştır. Kim bilir, daha başka nerede ya da kim/lerde Aziz Sultan'ın hatıraları, sözleri mevcuttur?! Belki bu çalışma vesilesiyle bunlar da gün yüzüne çıkacaktır.

II. Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Usûller:

Amişnâme'nin çeviri yazısı yapılırken karşılaşılan bazı müşkilleri halledebilmek, metnin nispeten anlaşılabilirliğini temîn için aşağıdaki usûllere başvurulmuştur:

Ek-1'de 20 Aralık 1968 tarihli defterin çeviri yazısı yer almaktadır. Yazı boyunca gerekli yerlerde bu metne atıfta bulunulduğunda *Amişnâme* denilmiştir. Bu

6 Ahmed Güner Güner, *A. Süheyl Ünver, Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri, 1898-1986*, İstanbul: Eren Yayınevi, 1994, s. 501, dpn. 2'de verdiği bu mâlûmâtın dışında Süheyl Bey'in Eşref Ede'den Amiş Efendi'ye ait hatıratı derlediğinden bahsetmekte; ayrıca Gülbün Mesara arşivinde tasnif edilmemiş muhtelif notlarda da başka malumatın olacağına işaret etmektedir. Biz bahsi geçen *Dayıbeynâme*'yi göremedik. Yine Sayar, dedesinin arşivini tetkik ederken Amiş Efendi'nin sözlerini içeren notlar çıktığından bahseder, ancak bunlarla alâkalı detaylı bilgi vermez. (Bk. Ahmed Güner Sayar, *Abdülbâki Gölpınarlı*, İstanbul: Ötüken, 2013, s. 23.) Gölpınarlı'nın da Amiş Efendi'nin sözlerinin peşine düşüp bunları bir defterde derlediğini aktaran Sayar, bu defterden de herhangi bir nakilde bulunmaz. Lâkin Ahmed Avni Konuk'un Amiş Efendi ile gerçekleşen beş meclislik sohbetlerine ulaştığını, bunları kaydettiğini zikreder. (Bk. Sayar, *Abdülbaki Gölpınarlı*, s. 35-36) Nitekim Osman Ergin koleksiyonu içinde yazma halde mevcut olan bu konuşmalar Savaş Barkçin tarafından da neşredilmiştir. Bk. Savaş Ş. Barkçin, *Ahmed Avni Konuk*, İstanbul: Klasik Yay., 2009.

defterde eksik olan sahifeler ve bazı ifâdeler ise 22 Ağustos 1961 tarihli *Mehmedalinâme* nüshasından tamamlanacaktır ki bu durum dipnotlarda belirtilmiştir.

20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme* ile diğer nüshalardaki farklılıklar, dipnotlarda gösterilmiştir.

20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme* ile *Mecmua-i Tasavvufta* müşterek olan ifâdeler dipnotta, sayfa numarasıyla işaret edilmiştir.

Ek-2'deki 6 Mayıs 1968 tarihli *Amişnâme* de, çalışmamıza esas aldığımız metinden muhtasar olmasına rağmen, bu vesileyle literatüre dâhil edildi. Bu metin ile diğer metin arasında mukâyeseye ve notlandırmaya ihtiyaç görülmedi.

Mecmua-i Tasavvufta mevcut, fakat 20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme*'de olmayan bazı rivâyetler Ek-3'te; bu eser içinde yer alan, Cemal Öztürk'ün kaleme aldığı *Bir Dervîşin Hâtırlarında Ahmed Tâbir Efendi* başlıklı makalede geçen hatırat ve sözler de esas metni tahkîm etmek maksadıyla Ek-4'te verilmiştir.

Metinde yer almamakla birlikte, âyet ve hadislerin meâlleri, yerleri ve bazı Arapça ibâreler dipnotlarda gösterilmiştir.

Bazı Arapça ibâreler, âyetler ve hadislerde tesadüf edilen harf ya da kelime düşüklüklerine köşeli parantez [] içinde düzeltilerek işaret edilmiştir.

Metinde ismi geçen şahıslardan tespit edebildiklerimiz hakkında dipnotlarda kısa mâlûmat verilmiştir.

Metindeki bâzı meseleleri tavzih edeceği düşünülen, farklı kaynaklardaki mâlûmata da dipnotlarda yer verilmiştir.

Farklı nüshalardaki benzer cümleler ya da aynalarına dipnotlarda işaret edilmiştir. Meselâ Yaşar Nuri Öztürk'ün *Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tevfik Halvetî* isimli kitabında bulunup, diğer nüshalarda bulunmayan Hamdi Hızalan'dan nakillere dipnotta yer verilmiştir.

Metinde okunamayan kelimelerin yerine köşeli parantez içinde soru işareti [?] konulmuştur.

EK-1

[Amişnâme]

ASRIMIZIN en mübârek insân-ı kâmilî, üstâd-ı mükerrerem Tırnovalı Hacı Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin mübârek söz ve menkıbeleri, çıraqlarından Mehmed Ali Bey tarafından toplanan bir nüshasından bu çok azîz Efendimiz'in hafid-i kemâlâtı doktor Lütî Sabri Serinken Beyefendi'ye tarafımızdan bir hâtıra olarak instinsâh olunmuş ve takdîm edilmiştir.

20. 12. 1968

Dr. A. Süheyl Ünver

İhvân-ı kirâmdan⁷ Mehmed Ali Beyefendi defterinden:

Bismillâhirrahmânirrahîm

Nevres Bey⁷ rivâyetiyle:

- Bismillâh'ın mânâsı Allah'ın bendeki tâyîniyle hak, insân-ı kâmilîdir.⁸
- Kelâm-ı nefis her lisândan sâdır olur; fakat lisân-ı Arab'a bürünmüştür.
- Rüŝtü Bey'le bir gün huzûr-ı saâdete gittik. "Ulan, bana boza getirdiniz mi?" buyurdular. Ben de, "Getireyim Efendim" dedim. "Boza der demez aklınız bozacı dükkanına gitmesin; mürşit ne demek istiyor, onu anla, sözünü anla. Onlar boş söylemezler." Ben de "Evet efendim, وَمَا يَنْطَلِقُ عَنِ الْهَيْوَىٰ" dedim. Mübârek şehâdet parmaklarını ağızlarına götürerek, işaretle "Sus" buyurdular, "o yalnız Muhammed'e mahsûstur, mürŝidler hakkında da öyledir. Biz ihvânımızdan böyle söz sudûrunu severiz. Lâkin herkesin yanında söylenmez."
- وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ تَأْتِيَكَ الْيَقِينُ¹⁰ Sana yakîn gelinceye kadar ibadet et. Yakîn gelince kendisi eder.
- Hâtûrâtı red ile uğraşma. Hâtûrât, ilhâm, vahiy hepsi birdir.
- Şeyhim bana dedi ki: "Allah'tan korkar mısın?" "Hayır." dedim. "Benden

7 Bursa Erkek Lisesi Fransızca muallimliğinden emekli Hasan Nevres Onbaşı. Onbaşı ismini Amiş Efendi künye olarak vermiş ona: "Seni onbaşı yaptım!" demiş. Soyadı kanunundan sonra da bunu soyadı olarak almıştır.

8 "Bismillâh'ın manası: Allah'ın bendeki taayyünü ile, 'Bu fiil zâtullah, sıfâtullah ve halkullah ile zuhûra geldi' söylemektir. Ve mücid olduğunu beyân etmektir." Bk. *Sohbetnâme*, s. 11.

9 "O kendi hevâsından konuşmuyor." Necm, 53/3.

10 "Hicr, 15/99. Âyet umumiyetle "Sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbi'ne kulluk et." şeklinde tercüme edilmiştir.

korkar mısın?” “Senden korkarım.” dedim. Ben de “Efendim, ben ne senden, ne de Allah’tan korkarım. Çünkü sizden bana zarar gelmez ki!” dedim.

Nevres Bey, diğer ihvândan biri rivâyetiyle:

- [2] Benim yanıma gelip li-vechillâh beş dakika oturan îmânını kurtarmadan gitmez. (Nüşha, kurtarır.)

Nevres Bey’den:

- Yetmiş bin kelime-i tevhîd îmânsız gitmiş adamın îmânını kurtarır. Mürşidin vazîfesi müridini küfr ü îmân ve havf ü recâ kaydından kurtarmaktır.
- Mürşide mülâkî olmayanlar şerîatın târifi vechile kızgın saçda kırlarlar, mürşide mülâkî olanlar rahat kırlarlar.
- Mürşid buna “Sigarayı iç!” der, o bırakamaz. Berikine “İçme!” der, o da içemez, buyurdular. Huzûrda bulunan ihvândan Dikici Tâhir Efendi, “Evet Efendim, takdîr-i Hüdâ’dır, bozulamaz.” dedi. (Pek hoş zuhûr etmiş müteemmel¹¹)
- Merâtib-i hayvâniyyeden insana en yakın olan beygirdir.
- Mahdum-ı âlileri Ali Bey’e hitaben, “Ali bu benim babamdır, bu benim hocamdır, bu benim şeyhimdir, diye hizmet edeceksen hizmet etme.” buyurdular.
- Rüyâda öldüm. Akşam ile yatsı arası bir bahçenin arasından gidiyordum. Yolda bir hocaya rast geldim. Bana “Ne var?” diye sordu. Ben de, “Bilmem, evden çıktım. Arkamdan ağlaşıyorlardı.” dedim, ayrıldık. Ben kendi kendime, “Bu ne anlayacak, ben âlem-i letâfette, bu âlem-i kesâfette?!” [3] dedim ve kabre girdim. Örtüldüm. Münker-nekir gelmedi. Rüyâmı Efendi hazretlerine arz ettim, “Efendim münker-nekir gelmedi.” dedim. “Ulan kim kime, ne soracak?” buyurdular.
- Bizi sevenleri sevenler îmânını kurtarmadan âhirete gitmezler.
- Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’in görüldüğü rüyânın sâhibi, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Onu kimse tefsîr edemez.
- Bir zâlimin karşısına çıktığınız zaman “أعوذ بك منك، أعوذ بك منك، أعوذ بك منك” [Eûzu bike minke, eûzu bike minke, eûzu bike minke]¹² deyiniz, buyurdular.
- Kimseye “Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?” diye sormak câiz değildir. Eğer sana birisi sorarsa “Şuradan geliyorum, buraya gidiyorum.” daha doğrusu “Minhu ileyh”¹³ dersin.

11 Kelime yazma nüshada husûsen “müteemmel” şeklinde harekelenmiştir.

12 Senden sana sığınırım; senden sana sığınırım, senden sana sığınırım.

13 “O’ndan O’na.”

- Beni çok sevin, canınızı ben alayım; canınızı acıtmam.
- İyi bir iş yaparsan vücûd giyer, o senin hâdimin olur. O melâikedir. Fenâ bir iş yaparsan o vücûd giyer. O senin zebânindir.

Necib Bey rivâyetiyle:

- Bir gün huzûr-ı saâdetlerine girdim, kalabalık idi. Ellerini öpüp ihvânı araladım, oturdum. Vakt-i saâdette bir gün ashâbdan biri gelip huzûr-ı saâdette oturan ashâbı aralayıp oturdu. Bugün de aynıdır. Biz bir an zikir-den hâlî değiliz. Bir sayha ile “Allah!” dediler. Bu da “[وَلَدَّكُمُ اللَّهُ أَكْبَرًا]” vele-zikrullâhi ekber”¹⁴ buyurdular.
- [4] Bir gün Kur’ân okuyorlardı. “Ben âlimim, siz de Kur’ân okursunuz, ama benim gibi değil. Ben okurum; mefhûmu gözümün önünden geçer.” buyurdular.

Nevres Bey’den:

- Ezelde hilkat yoktur, zuhûr vardır.
- Her şeyin ism-i hakîkisini bil; babanın verdiği isimle çağır.
- Zâhiren kader yok, bâtinen cebir yok.
- İnsan sûrette muhtâr, hakîkatte mecbûrdur.
- إن الله لطيف بالعباد [İnnallâhe latîfun bi’l-ibâd.]¹⁵ Allah kullarında latîftir; Allah kullarına latîftir, değil. Bu, isneyniyeti îcâd eder.
- “Tuzun iki maddeden ibâret olduğu, her birisi ayrı ayrı alınırsa bir semm-i muhlik olduğu halde, ikisinin birlikte alınması mûcib-i fâidedir.” ifâdesine “Allah Celle Celâluhû ile Muhammed aleyhisselâm da öyledir.” buyurdular.
- Allah’ın senin alnına yazdığı şeyin men’ine Muhammed aleyhisselâm bile kâdir değildir, buyurdular.
- Cemî-i mükevvenât Hakk’ın zuhûrudur. Şuûnât-ı ilâhiyye irâde-i zâtiyye-dendir. Allah haddi zâtında ekberdir.
- من الآباد إلى الآزال، إلى ما يتناهي المستجمع بجميع الصفات، الله [Mine’l-âbâd ile’l-âzâl, ilâ mâ yetenâhî’l-müstecmiu bi-cemîi’s-sifât, Allah.]¹⁶
- Benim şeyhim derdi ki, “Ahmed! Birisi senin yanında benim aleyhimde bulunursa beni müdafâ etme.” buyurdu.

14 Ankebût, 29/45. Âyette geçen bu ifâde “Allah’ı anmak” demektir. Âyetin tam meâli ise şöyledir: “Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı özenle kıl. Kuşkusuz namaz hayâsızlıktan ve kötülükten meneder. Allah’ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir.”

15 Gramatik olarak bu ifâde “Muhakkak ki Allah kullarına karşı latîftir” mânâsına gelmektedir.

16 Ebedilikten ezele, sonsuz olan bütün sıfatları toplayan, Allah’tır.

[5] Nevres Bey'den:

- Ben, içimden "Bu naneyi yiyemem." dedim. Derhal Efendi hazretleri, "Ben de şeyhime, efendim, ben bu naneyi yiyemem." dedim. Şeyhim bana "Sen bu naneyi yiyemezsen, sen de benim dediğim gibi adam olamazsın." buyurdular.
- "Biz, bizim lafımız olduğu zaman sıkılıp kaçandan korkarız." buyurdular. Ben de içimden, hakikaten böyle bir hâli kendisinde gördüğüm bir arkadaşını düşünerek, "Eyvâh bizim arkadaş helâk oldu." dedim. Derhâl Efendi hazretleri "Eh, eh! Korkma; ona da bir zât tecellîsi yapar kurtarırız." buyurdu. Ellerini göğüslerine vurarak "Bu ismi zikretsinler de aleyhimde bulunsunlar." buyurdular.
- Bir gün sinn-i âlîlerini soran bir zâta cevâben "Şeyhim bana derdi ki, Ahmed senin tarihin meçhuldür."
- Ben namaz kılmasını sevmem, benden namazı kılanı severim.¹⁷
- ¹⁸ لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ "âyet-i celîlesi, "Allah ile Muhammed'i tefrik etmeyin." mânâsınadır.
- Dünyâda eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.

Nazif Efendi rivâyetiyle:

- Cenâb-ı Hâk şerr-i cüzîyi kullanır ki altından hayr-ı küllî zuhûr eder.

[6] Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Taşta hayât-ı ilâhî olmasa idi Mûsâ'nın esvâbını alıp kaçarmıydı?
- Birinci senede imâm, ikinci senede tamam, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.
- Gör geç, bekle geç, durma geç! Hadîs: ¹⁹ اذكروا الله عند كل حجر وحجر
- Tilâvetü'l-Kur'ân, müsâhabetü'l-ihvân, mülâkatü'r-Rahmân. Zaman, mekân, ihvân.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Ben, ben bâzen bensiz Allah derim.

17 Bu söz *Sohbetnâme*'de Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'e nispetle kaydedilmiştir: "Ebû Tâlib radiyallâhu anhu der: Ben namaz kılmasını sevmem, bende namaz kılanı severim". Bk. *Sohbetnâme*, s. 12. Ahmed Güner Sayar, Gölpinarlı'dan Amiş Efendi'nin bazı sözlerini işitip kaydettiğini ve bir keresinde "Ebû Tâlib aleyhisselâm'dır" yazdığını nakleder. Bunu Süheyl Ünver "Ebû Tâlib radiyallâhu anhdır" şeklinde yazdırmıştır. Sayar bu farklılığı Ünver'e sorduğunda, "Doğrusu radiyallâhu anhdır" demiştir. Bk. Sayar, *Gölpinarlı*, s. 86-87.

18 "Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin." Hucurât, 49/1.

19 Her ağacın ve taşın yanında Allah'ı zikredin.

- Fâtih İstanbul'un Medîne'sidir.
- Nezâfet-i şer'iyenin hâricindeki nezâfetten Allah'a sığınırım.
- Her alınan kitabın üç defâ okunmak hakkı vardır.
- Bu niçin böyle oldu? Bu böyle olmalıydı, gibi sözler câiz değildir. Çünkü, bundan Allah'a akıl öğretmek çıkar.
- Biz *Tebbet yedâ* sûresini hatim tamam olsun diye okuruz.²⁰
- Hazret-i Ali buyurur ki: "Dünyâda iki şeyden korkmam: Biri Allah'ın takdîr ettiği, diğeri de etmediği şeyden." Bir yerde okuduğum bu sözleri Efendi hazretlerine arzettim. Buyurdular ki: "Allah'ın takdîr etmediği vukûa gelmez; takdîr ettiğinden korkmak ise küfürdür."
- Hasan, eğef, şeriatimiz müsâade edeydi sana kendimi şu [7] havlunun üzerinde gösterirdim.
- Kaldırım olmuş yere yatmış, onu çiğnersin. Lâkin ayağınla itmek olmaz.
- İrâde-i teklîfiyye irâde-i tekvîniyyenin zuhûru içindir. İrâde-i teklîfiyye irâde-i tekvîniyyenin aynı ise o âdem saîddir, değilse şakîdir. هَذَا مَا خَلَقْتَ هَذَا رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا مُبِحَاتًا لَكَ فَيَقْنَا عَذَابَ النَّارِ²¹
- ²² irâde-i cüz'iyeyi silmiş süpürmüştür. [*Mehmedalinâme*, vr. 5b]
- Hareket-i arz geçtikten sonra kendimi şu âyeti okur buldum: هَذَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا مُبِحَاتًا لَكَ فَيَقْنَا عَذَابَ النَّارِ²³ [*Mehmedalinâme*, vr. 6a]
- ²⁴ [Asâ en tükrihû şey'en وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ] [Asâ en tühîbbû şey'en fe-hüve şerrun leküm ve asâ en tükrihû şey'en fe-hüve şerrun leküm] de vâki' olur." buyurdular. Hem hazzetmezsin, hem de hakkında şerdir.
- Ravza-yı Mutahhara'yı ziyâretle namaz kıldım, duâ ediyordum. Hazret-i Resûl Efendimizin sağ tarafımdan zuhûr ile şu âyet-i kerîmeyi okuduklarını işittim: [Ve [fe] lâ tes'elni mâ leyse leke bihi ilmün.]²⁵

20 Tebbet sûresinde, Hz. Peygamber'in (a.s.) amcası Ebû Leheb'in, yeğenine yaptığı zulümün karşılığı olarak "elleri kurusun" şeklinde anılmaktadır. Hz. Peygamber'e duyulan ziyâde muhabbetin şümûlü gereği, sûreyi hatim dışında pek okumadıklarına telmih vardır.

21 "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın. Seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru." Âl-i İmrân, 3/191.

22 "Yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz." Fâtîha, 1/4.

23 "Sen bunu boş yere yaratmadın. Seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru." Âl-i İmrân, 3/191.

24 Belki sevmediğin şey senin için hayırlıdır. Belki sevdiğin şeyde senin için şer vardır. Ve belki, sevmediğin şeyde senin için şer vardır.

25 "O halde hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme." Hud, 11/46.

- Sözü gelini, nikâh edebildiğidir.
- Bizim fabrikaya düşen, paslı demir bile olsa, yirmi dört ayar altın ederiz. Bâzen bakırın üstüne bir altın cilâ vurur, altın ayarında kullanırız. Gelen domuz ise tuzlamız vardır, oraya atarız. Mürûr-ı eyyâmıla tuz olup her yemeğe çeşni veririz.
- Biz bir binâyı tâmîr ederken kiremitlerini bile sallamayız.
- Biz nübüvvetin velâyetinin sırrının neş'esine memûruz. Şimdi bu neş'e yalnız Halvetîlerde, bir parça da Kâdirîlerde kaldı, buyurmuş.
- Resûl Efendimizi rüyâda gören münkir ise müslim, fâsık ise sâlih, sâlih ise evliyâyâ terakkî eder, mülhak olur.
- Her ne zamân elimi duâyâ kaldırsam bir de bakarım ki bütün [10] mükevvenât dileklerini fakîre arz ediyorlar.
- Onların kabirleri teslîm-i rûh ettikleri mahaldir.
- Kuşadalı Efendimiz, "Hak ulûhiyetini hiç kimseye vermez. Fakat bâzen fakîrden tecellî eder." buyurmuş.
- Nâkıs iken irşâda kıyâm edenlerin mütennebîlerle³⁰ haşrından korkulur.
- Altın sırr-ı velâyete, gümüş sırr-ı nübüvete işarettir. Mürşidin el ayası zâttır. Şerîatı tut, hakîkati yut, selâmet ondadır. Mürşid sâlikin teşriini muhafaza içindir, buyurdular.
- Kâmillerin ba'de'l-irtihalde sâliklerine feyzi devâm eder. Sülûkta vefât edenin terakkiyâtı devâm ettiği gibi.
- Hep kullar Allah'tan, O da ulemâ kullarından haşyet eder.
- Yer taban, gök tavan içindeki kâffe-i mahlûkât ihvân olmadıkça tevhid kokusu duyulmaz.
- Şeyhim dedi ki, "Ahmed, ayı ol ayı". Ürktüm. Sonra döndü "Yânî ayıcı nasıl çalarsa ona ayağını uydur. Ayının otuz iki türküsü varmış. Onun da hepsi ahlât üzerine imiş. Tâlib de öyle olmalı."
- Girdiğin kapıyı, geldiğin yolu sakın unutma ha, buyurdular. Yâni mürşid ile şerîat-ı Ahmed'i.³¹

30 Mütennebî: Yalancı peygamber, peygamberlik iddiasında bulunan.

31 "Girilen kapıyı ve gelinen yolu unutma" tavsiyesi, Kuşadalı İbrâhîm hazretlerinin de tavsiyelerindedir. Sâlikin şerîat esasları ve tarikat erkânını birbirinden ayrı görmemesi anlamına gelmektedir. Kuşadalı girilen kapıyı mürşit, gelinen yolu şeriat olarak açıklar. Bunların ikisinden veya birinden gaflet içinde olmak mürşidin seyr ü sülûkünü kesintiye uğratar. Bosnevî de aynı mânâyı "Husûsiyle girdiğin kapıyı unutma, istiğrak ve laubalilik zuhûr etmesin; gittiğin yolu önünden bırakma, tenezzül vâki olmasın. Zira tenezzülât

- [11] “Kıyâmet yaklaştıkça cümle enbiyâ vârisleri bulunan evliyâ gittikçe makâmları münhal kalır. Git gide yalnız vâris-i Muhammedî kalınca ve ona da biat eden bulunmayınca alâmet-i kübrâ-yı kıyâmet yer yer başlar.” buyurmuş.
- Şifâyı ilahtan değil, onda mütecellî olan Hak’tan beklemeli.
- Kula kul olmayınca adam adam olmazmış.
- “Râbîta, râbîta!” derler; Hak’tan gâfil olmamak demektir.
- “Şeyhinin mertebesi Hak, Resûl Efendimiz’in Hayy, Allah’ın mertebesi Hû’dur.” buyurmuş.
- Sâlik ne sofu ne sefih, ikisi ortası olmak gerekir.
- Ulu’l-emirler için, onlar Hakk’ın azametine mazhar olmakla, karşı durmak olmaz.
- Şeyhim evvelâ نصر nasara [yardım etti]-ينصر yensuru [yardım ediyor]’dan başlattı. Sonra جلس celese [oturdu]-يجلس yeclisu [oturuyor]’ya geldim. Daha sonra فتح feteha [açtı]-يفتح yefтахu [açıyor] dedim. *Maksûd*’un muattelât bahsinde çok zahmet çektim. *İzhâr*’ı koltuk hocasından okudum. *Kâfiye*’de istihrâç geldi. Şu *Avâmil*’in irâb bahsi var ya, onu hâlâ anlayamadım, buyurmuş.
- Hâşâ, bende hatâ olmaz. Bir hatâ varsa o da Hacı Ahmet dediğimdir, buyurmuş.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Bir gün huzûr-ı saâdetlerinde yalnızdım. “Efendim âhirette de böyle birleşip konuşacak mıyız?” dedim. “Ulan (oğlan yerinde) Allah Allah, birde birleşmek olur mu?” buyurdular. Yine bir gün huzûrlarında iken kadem-i saâdetlerini tutarak “Ne ulan! [12] Kur’ân’daki وَالْقَبِّ السَّاقِ بِالسَّاقِ³² [ve’l-teffeti’ü’s-sâku bi’s-sâk]’ı biliyor musun? O burasıdır” diye topuğunu gösterdiler. Ben de hemen tutup öptüm. Hafifçe bir tokat lutfettiler.
- Şükrü Bey’in rahatsızlığı esnâsında uğradığım korkudan dolayı huzûr-ı saâdetlerine girdiğim zaman “Âmirin emriyle hareket ettiğini bilsene.” buyurdu ve sol omzuma vurarak لَا حَرْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [Lâ havfun aleyhim ve lâ hüüm yahzenûn.]³³ buyurdu.

mezmûmedir.” cümleleriyle anlatır. Bk. Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halveti’ Hayatı, Düşünceleri, Mektupları*, İstanbul: Fâtih Yayınevi Matbaası, 1982. s. 145-46, 159, 255; agm, *Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tevfik Halveti*, 2. bs., İstanbul: Yeni Boyut, 1991, s. 163.

32 “Ve bacaklar birbirine dolaştığında.” Kıyâmet, 75/29.

33 “[Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir] onlara korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.” Yûnus, 10/62.

- Açlıktan ölmek tehlikesi olursa, köpek etini yiyip kurtulmak varsa köpek etini yiyecek, yemez ölürse mesûldür. Domuz eti olursa, yemez ölürse mesûl değildir. Yer kurtulursa yine mesûl değildir. Çünkü nass-ı kâtı' vardır.
- Âyete bakılırsa Allah "Ol!" demedi. Bir şeye "Ol!" demesini murâd ettiği anda olur.
- El ile menet, dil ile menet, kalp ile menet. El ile men zâbitanın, dil ile ulemânın, kalp ile evliyâullâhın vazîfesidir. Ed'afu îmân, yânî en kuvvetlisi budur.
- Hâtîme Fâtiha'nın aynıdır. Saâdeteyn arasındaki şekâvete, şekâveteyn arasındaki saâdete îtibâr yoktur.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Mârifet Hâk'tan râzı olmaktır.

Nevres Bey'den: [13]

- Bir gün Efendi hazretleri önde, biz de bir iki ihvân arkadan yürüyorduk. İçimden, "Bana bir kudret ihsân et de Abdülhamid'in tahtını yıkayım." dedim. Efendi hazretleri hemen dönerek, "Hiss-i zulüm neye derler bilir misin?" buyurdular ve ilâveten "Zâlim bir pâdişaha karşı silâha sarılmak da zulümdür." buyurdular.
- Makbûle Hanım huzûr-ı saâdette iken yine huzûrda bulunan Süreyyâ Bey,³⁴ "Efendim, yağın kara 'dur' diyorum duruyor. Şöyle ediyorum, böyle yapıyorum." diye söyler. Efendimiz de, "Ben de kimsesizlere merhamet ederim." buyurdular.
- Makbûle Hanımefendi'ye gitmeleri için müsâade buyururlar. Hanım, huzûrdan ayrılmamak, doyamadığı sohbet-i mübâreke devâm edebilmek üzere gecikirken Süreyyâ Bey, "Efendim benim saçmalarımı dinlemek istediler." der. Efendimiz de "Onun, senin saçmalarını dinlemeye ihtiyacı yok." buyururlar.
- Yine bir gün hanımefendiye, "Seni ağlatmam." buyurdular. Efendi hazretleri, Azîz sultânımızın teşriflerinde Nusret Hanım'a "Ben herkesi affettirdim yalnız sen kaldın." buyururlar.
- Azîz Sultânımız Efendimiz türbede iken bir zât gelir. Efendimize müteveccihen namaza dururlar. Orada bulunan bir ihvâna "Bu zât işi doğru yaptı, ammâ git kibleyi düzelt." buyururlar.

34 Sultan Abdülazîz'in baş mabeyncisi Emin Bey'in oğlu ve Fuat Süreyya Paşa'nın babasıdır. Kâdirî tarikatine intisap etmiş, Amiş Efendi'ye de bende olmuştur. 1920'de vefat etmiş, Yahyâ Efendi Dergâhı hazîresinde medfûndur.

- Benim şeyhim Bekir Efendi İstanbul ile Manisa'ya hükmederlerdi, [14] ben her yere hükmederim, buyururlar.³⁵
- „Dağı dağ, taşı taş gördükçe bir şeyhe muhtaçsın.
- Naîm Beyefendi'ye “Şu şöyle olsun, şu şöyle'sinden kurtuluncaya kadar şeyhe muhtaçsın.”
- Efendi hazretleri, “Kendinle konuşuncaya kadar şeyhe muhtaçsın.”

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Tabiatında sekir vermek istîdâdı olan bir şeyi içmekten, içmemeyi tercih ederiz. Yapmakla yapmamakta muhayyer bırakıldığımız bir şeyde yapmayı tercih ederiz. Onlar muhavvilü'l-ahvâldir. Haramı helâle tahvîl ile içerler.
- Gam gam üstüne, gam gam üstüne veririz. Gelene sevinmeyinceye, gide ne yerinmeyinceye kadar.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- İş kendi hâline bırak; Allah en iyisini yapar.
- Kuşadalı Efendimiz müridânından birisi adalardan birine kaymakam tâyin edilir. Oradan, “Efendim, buranın ahâlîsi gavur, hayvanları da domuz.” diye yazar. “Ben de, beni onlarda da görsün diye gönderdim.” buyururlar.
- Şemseddîn Paşa³⁶ Bükreş'te iken, “Efendim iki karpuz bir koltuğa sığmıyor.” diye Azîz Sultân'a mürâcaat eder. Azîz Efendimiz de: “İki karpuzu bir [15] etsin.” buyururlar.

Makbûle Hanım:

- Kendi işini kendin gör.
- Bütün hocalardan elif okudum, Nuru'l-Arabî'den bütün okudum.
- Bir yere giderken, “Resûl Efendimiz Mekke'den Medîne'ye hicret buyurdıkları gibi ben de hicret ediyorum.” deyiniz.
- Bir hayvan keserken bıçağı elinize aldığınız zaman: “Dur, hayvan! Şimdi seni makâm-ı insâna getireceğim.” deyiniz ve bıçağı vurunuz.
- Bir yemeği ağzınıza koyarken: “Sabret, seni makâm-ı insâna getireceğim.” deyiniz, lokmayı ağzınıza koyunuz.

35 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 104b.

36 Ahmed Amiş Efendi'nin “sıfat halifesi” olduğu söylenen Bükreş sefiri Mehmed Şemseddîn Paşa. Amiş Efendi kendilerine çok iltifat eder, konaklarında çok zaman geçirirmiş. Bk. Sayar, *Gölpınarlı*, s. 37.

- Her ne yerseniz, sadaka deyiniz, yiyiniz.
- Asıl hediye bizlere verilir.
- Birine bir şey verirken hediye veya sadaka, deyiniz.
- Kaya³⁷ gibi olmalı; kımıldatan olursa kımıldamalı.
- Sâirleri halife-i Hakk'tır; Ali halife-i Resûl'dür.
- Hazret-i Resûl Efendimiz tarafından Hazret-i Fâtıma'ya (sallallâhu teâlâ aleyhimâ ve alâ aleyhâ) "Allah mükevvenâta nazar eyledi. İki kimseyi kendisine intihâb etti. Onun birisi senin baban, birisi de senin zevcindir." [buyurdular.]

Hanımefendi rivâyetiyle:

- Allah'ın öylê nedîmleri vardır ki Muhammed'den dahi gizlidir. Bütün kullar [16] Allah'tan korkar, Allah da âlim kullarından korkar.
- Yediğim yemek Allah'ı zikretsin, ben de telezzüz ederek şükredeyim.
- Evden çıktığınız zaman hicrete niyet ediniz.

Naîm Bey rivâyetiyle:

- Ömerü'l-Halvetî hazretleri Sultân Efendimize buyurmuşlar ki, "Ahmed, Ahmed! Rubûbiyetin ubûdiyetine, ubûdiyetin rubûbiyetine mâni olmasın."

Hoca Efendimiz hazretlerinden:

- Bosnevî Hacı Mehmed Efendimiz hazretlerine pîrdâşlarından birisi dil uzatmış. Müşârun ileyh bir gün "Azîzimin ihsân buyurduğu geri alınmaz; yalnız söylemesin." buyurlar. O anda onun dili tutulur.
- أخيرت الرسول تحول الحق بالصور [Ahberati'r-rusûl tahavvülü'l-hak bi's-suver.] Peygamberler haber verdi. Neyi de ben ilâve ettim. Allah sûretle zâhir oldu.
- Hazret-i Âdem'e Allah hitap etmiş: "Yâ Âdem! Sen beni eskisi gibi görmezsin. Görmek istediğin zaman fer'in olan Havvâ'ya bak." Havvâ'ya hitap etmiş: "Yâ Havvâ! Sen beni eskisi gibi görmezsin, görmek istediğin zaman aslın olan Âdem'e bak."
- İhvânım tekmi'l-i merâtib etmeden âhirete gitmesin. Süflilere uğramasın; son derece müzâyakaya düşmesin.
- Bursa'yı teşriflerinde tekmi'l ervâh-ı evliyâ kendilerini ziyârete gelmiş, en sonunda Rûhu'l-beyân sâhibi İsmâîl Hakkî hazretleri gelmişler.

37 *Sohbetnâme*'de bu söz hem yukarıdaki gibi hem de "Kubbe gibi olmalı" ifâdesiye geçmektedir. Bk. *Sohbetnâme*, s. 17, 35.

- [17] Şemseddîn Paşa türbede Mehmed Efendimiz hazretlerini görerek, “Efendim, türbede bir zât var, kimdir?” diye sormuşlar. “O benim vekîlimdir, bedelimdir. Bedel mübeddelün-minhin aynıdır” buyurmuşlar.
- Nevres Bey’e, “Sen imâm ol, Şemseddîn de sana cemâat olsun. Yabancı değil ya.”
- Naîm Beyefendi rüyalarında Hazret-i Azîz’i görmüşler. “Nevres benim kutbumdur.” buyurmuşlar.

Hoca Efendimizden:

- شكر نعمة رؤية المتعم [Şükrü’n-ni‘met, ru‘yetü’l-mün‘im.] Nimete şükür, nimeti vereni görmektir.
- Kezâ: Remzi Efendi’yi huzûra götürdük. İltifâttan sonra إنما يخشى الله من عباده العلماء [İnnemâ yahşallâhe min ibadihi’l-ulemâ]³⁸ âyetini okuyup, “Ben kırâat de bilirim, ‘İnnemâ yahşallahu min ibâdihî’l-ulemâ kıraati de vardır; Allah âlim kullarından haşyet eder. Haşyet eder de titrer mi? Yok, pâdişâhın vezîrini himâyesi gibi sayar.” buyurdular.
- Benden sonra benim gibisini bulamazsınız. Nefsimi içeriye alacağım, dışarıya vermeyeceğim.
- Biz bir evi temelinden tepesine kadar değiştiririz. Kiremiti kıılmıdamaz.

Hanımefendi’den:

- Bir gün başlarını kaldırıp, “Ben yazı tahtası değilim.” [18] buyurmuşlar. “Benim verdiğim Ali Paşa vergisi değildir.”
- Bir gün Mehmed Efendimize “Şu şeyi sana vereyim mi?” buyururlar. “Ver efendim.” “Verdim. Bana kim karışır ulan.”
- Mehmed Efendimiz bir gün “Efendim benim Allahu Ekber’e kanâatim yok.” [dedi]. “Öyle ise hadsiz, hudutsuz, kenarsız, sınırsız Allah de.” buyururlar.
- Beni senin elinden yine sen kurtarırısın.
- Mehmed Efendimiz kalben keşfinin açılmasını istemişler. O zaman “Keşif meşif ne olacak. Sen bana bak, ben sana bakayım.” buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Ye Allah ile, iç Allah ile, otur Allah ile, gez Allah ile.³⁹

38 Fâtır, 35/28. Yukarıdaki kıraata göre âyetin meâli şöyledir: “Allah’a karşı ancak kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar.” Ancak Amiş Efendi farklı bir kıraâte istinâden Allah’ın âlim kullarından haşyet duyduğu mânâsını vermiştir. [ed.n.]

39 *Mehmedalinâme*, s. 11.’de, bu sözden sonra, “Naîm Bey rivâyetiyle Kuşadalı Efen-

Naîm Beyefendi rivâyetiyle:

- Huzûrda teveccüh olmaz.
- Halîl Efendi'ye, "Ulan karışma. Ben bu sazı bozuk düzende [de] çalarım."

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- O, bu, hep O derler. O, bu, hep bu için. Bunu anlayınca üç sene gökyüzüne bakamadım.
- Bir gün huzûra giren birisi Azîz Efendimize bir takım tefevvühât-ı nâ-lâyıkada bulunur. Hazret, "Oğlum beni sana yanlış anlatmışlar." buyurdu. Bu kadarı bile çok gördü. [19] Akabinde "Bir zât gelip esnâ-yı kelâmda Kuşadalı Azîz'in huzûr-ı saâdetlerine birisi gelip bir çok nâ-layık tefevvühâtta bulunur. Hazret hiç îtirâz etmeyip ellerini göğsüne vurarak eyvallâh buyururlar, dedi." buyururlar.
- Şam, Bağdat, Mısır. Biri sudan, biri sâikadan, biri de hareket-i arzdan harap olacak. Türk kavmi ebâbil kuşu ile helâk olacak.⁴⁰ Türk tanassur edecek.
- Mahdûm-ı âlileri Ali Bey'in vefâtı üzerine kabirlerinin mahalleri tâyin zamanında ihvân arasında münâkaşa olurken bâzılarının "Efendi hazretlerine de yer ayıralım." mütâlaası geçer. Huzûra giden Nevres Bey'e daha kapıyı açmadan "Onların kabri teslim-i ruh ettikleri mahaldir." buyurdular.

Nevres Beyefendi'den:

- Âdem'e ilk inen suhuf ne, hesap. 1'den 9'a kadar rakamlar, ikincisi hendese, üçüncüsü mîmârîdir. Onun için hesap kıyamete kadar terakkî edecektir.
- Şeyhim bana suâl buyurdu: "Âdem'den evvel din var mıydı?" "Evet efendim vardı: Dîn-i İslâm."
- "Hazret-i Muhammed kaç kişiyi irşâd buyurdu?" Ben de korktum, lisânen söyleyemedim. Şehâdet parmağımla işaret ederek 'bir' dedim. "Evet, yalnız Hazret-i Ali'yi irşâd buyurdular".
- Kapalı kutuya, mal konmaz; domuza inci takılmaz.
- [20] İşiniz varken bırakıp bana gelmeyin.
- "Bizim tarîkatımız Nûh'un gemisi gibidir". Ben de, "Binenler selâmeti

dimiz'den: Âhirete intikâl etmiş mürşide râbîta olmaz. Eğer olsaydı Resûl Efendimiz'den başkasına olmazdı." ifâdesi yer almaktadır.

40 Sayar, Amîş Efendi'nin "Türk devleti kıyamete kadar bakidir" sözünü Süheyl Ünver'den nakleder. Bk. Sayar, *Süheyl Ünver*, s. 534.

bulmuştur” dedim. “Evet, binenler selâmeti bulmuştur” buyurdular. “Diğer verese-i enbiyâ kendi müridlerini dâire-i mezûniyetleri kadar terakkî ettirirler. Vâris-i Muhammed’e hudûd yoktur.”

- Şeyhim beni çingenelere dövdürdü. Çingeneden dayak yiyen pezevenkte kibir mi kalır?
- Âdâb-ı Muhammediyye’den bir yere girdiğiniz zaman namaz kılınıyorsa, cemaatle namazı kılmış olsanız da oraya girip namaz kılınız.
- إني لأجد نفس الرحمان من قبل اليمن [İnnî le-ecidü nefesü’r-rahmân min kibelî’l-yemen.]⁴¹ Hazret-i Muhammed’in kâ’bına hâlel getirmez.

Mehmed Efendimiz hazretlerinin nutk-ı âlîleri:

- Asıl râbîta şeyhin ulûhiyetini tasdîktir.
- “Efendim, emret!” deyip durmayın. Fem-i saâdetlerini gösterip “Buradan bir şey çıkar, yapmazsanız, mesûl olursunuz.”
- Şeyhleri kendilerine buyurmuşlar: “Ahmet, açlığın aklına gelirse bizden değilsin.”
- Huzûr-ı âlîlerine inâbe almak üzere gelen on dört, on beş yaşlarında bir kıza “Salât u selâm getir, istiğfar getir, Kur’ân⁴² oku. Sokak üzerindeki odada okuma dışarıdan geçenler sesini duymasın.” [buyururlar].
- Bakkal veyâhût bir diğerine borcunuz olursa aylığınızı alır almaz [21] ödeyiniz. Çünkü bu para ile bir iki el devreder ve kâr eder. Eğer parayı vermezseniz haramdır. Bir gece Âsım Bey’e gidiyordum. Hemen yatsıya yakın idi. Hazret-i Azîz’e Hafız Paşa Caddesi’nde Kumrulu Mescid’te rast geldim. Nereye gidiyorsun, diye sordular. Âsım Bey’e gideceğimi söyledim. Selâm söyle, buyurdular. Sonra anladım ki Efendi hazretleri Karagümrük’ten geliyor. Bir gün buyurdular ki, Evkaf’tan maaşım geldi, geç vakitte eve geldim, kapıyı çaldım. Beni yemeğe beklemeyin, dedim. Karagümrüğe gittim. Bizim bakkalın evini buldum ve borcumu verdim. Bakkal, “Aman efendim niçin yorulduunuz, niçin acele ettiniz.” dedi. Ben de “Bu parayı sana ödemezsem bana haramdır.” dedim. Bakkal kilisede vaaz eden papaza, “Papaz efendi seninkiler lafta kalıyor, müslümanlar yapıyor. Parayı evime kadar getirdi.” demiş.
- Yanınızda birisi yanlış da okusa tashîh etmeyiniz; “Biz bunu böyle biliyorduk.” deyiniz.

41 “Rahman’ın nefesinin [rahmetinin] Yemen’den geldiğini hissediyorum.” Müsned, II, 541.

42 Amiş Efendi sâliklerine sık sık “İstiğfar edin, salavât okuyun, Kur’ân tilâvet edin; her şeyi Kur’ân’da bulursunuz” dermiş. Bk. Öztürk, *Bosnalı Muhammed Tevfik Halveti* s. 20.

- Azîz Sultânımız bir gün birini sordular: “Efendim, selâmları vardır.” dedim. “Böyle şey istemem; bana selâm söylemeyenden bana selâm getirmezsiniz. Birisi beni sorarsa selâmları vardır deyiniz.” buyurdu.
- Yetmiş bin kelime-i tevhîd, îmânın kurtarmadan gitmiş ise îmânını kurtarır.
- [22] Nusret Hanım bir gün kerimesi Âişe Hanım ile birlikte huzûr-ı saâdete girerler. “Efendim, bülbülünüz hastalandı.” der. Azîz sultan, “Yâ öyle mi? Sen hasta mısın?” buyurdular. Âişe Hanım da “Hayır efendim, ben hasta değilim.” der. Bunun üzerine Azîz Sultan “Bak benim bülbülüm hastalığı kirletmiyor.” buyurdular.
- “Söyleyene hakma, söyletene bak.” derler. Doğrusu, söyletene bakma, söyleyene bakmaktır.
- Kerîme-i muhteremeleri Âişe Hanımefendi buyuruyorlar: Bir gün Efendi babamın yanına girmiştim. “Şimdi zuhûr etti; سبحان الله ويحمده استغفرالله العظيم. سبحان الله ويحمده أستغفرالله لا حول ولا قوة إلا بالله العظيم [Sübhânallah ve bi-hamdihî estağfirullâh el-azîm. Sübhânallah el-azîm ve bi-hamdihî estağfirullah lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-azîm.] Bu zikre devam eden nüzûlden mahfûzdur.”

Hoca efendimiz rivâyetiyle:

- Muhabbetin galeyânı halinde hüküm sâlikindir.
- Helvaya şeker konulacak zamanı helvacı bilir.⁴³

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Huzûra girdim. İçimden “Efendim, ben bu müslüman düşmanlarına karşı çıkmıştım. Şahsî menfaat gözetmedim. Sen sâhib-i zaman değil misin?”

43 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 96b-97a. Ayrıca *Sohbetnâme*, s. 45’de bu sözün söylenilmesine vesile olan hâdise Kâzım Birön’den şöyle nakdedilmiştir: “Zabit olduktan sonra arz-ı vedâ için Hazret’e gitmiş idim elini öptükten sonra bu müfarakâtın acılıklarını hissederek huzûrunda gayri ihtiyarî ağlıyordum. Bir hafta kadar bu buk’a-yı hazin devam etti, kendileri hiç bir şey söylemez ve yine yaşlı gözlerimle kalkar giderdim. Nihayet bir gün sordu: “Ne ağlıyorsun be çocuk” dedi. Bu iltifat-ı celîlele karşı gözlerim bir seyl-i huruşân gibi coşarak “Efendim ben ağlamayayım da kim ağlasun?” diyebilirdim. Mânevî rüyamı hatırlayarak gözlerimin kapanıklığı henüz tamamen zâil olmamış iken “Pür-taksir sizden ve huzûrunuzdan ayrılıyorum, teessüfüm bu yüzdendir” dedim. Hazret cevaben “Helvacı helvasına şeker katacak zamanını bilir, ne sıkılıyorsun be. O senin isteğinle olmaz O’nun isteğiyledir. Her şeyin zamanı vardır kederlenme” buyurdular. Ve nereye tayin edildiğimi sordular. Cevâben Üsküp’e dedim. “Oh desene Mekke’ye gidiyorsun oralar Nurul Arab’ın ayak bastığı mübarek yerlerdir. Ne güzel, güle güle git ferahlanırsın” ve ilâve ederek “Biz sizden asla münfek değiliz ki?” diyerek izhar-ı teselli ve beşâset buyurdular.”

Nasıl olur da senin bir bendeni bi-gayri hakkın bu herifler sürüyorlar da sen beni kurtarmıyorsun?” [23] Azîz Sultân ihvâna karşı sohbet ederken sözünü kesti ve fakîre bakarak: “Allah’ın senin alnına yazdığı şeyin men’ine Muhammed bile kâdir değildir.” buyurdular. Ben buna kâni’ olmadım, kalben yine yüklandım, bu sefer de yine bendelerine tevcih-i hitâb buyurarak şu âyeti tilâvet buyurdular: ⁴⁴ إِنَّمَا التَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ [İnneme’n-necvâ mine’s-şeytani li-yahzünkellezine âmenu.] Ben yine kâni’ olmadım, yine yüklandım, bu defâ da “Gam sümme gam, ba’de gam, kambur üzerine kambur verir” buyurdular. Yine kâni’ olmadım, bu defâ ⁴⁵ إِلَّا يَأْذِنُ اللَّهُ [Leyse bi-dârrihim şey’en illâ bi-iznillâh] Buna da kâni’ olmadım. Bu defâ gâyet şiddetle ⁴⁶ إِنْ يُضْرِكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ [İn yensurkümullâhe fe-lâ-ğâlibe leküm.] Allah yardım ederse size kimse galebe edemez. Allah sana yardım etmiyor, fazla lafa lüzum yoktur, gideceksin.”⁴⁷

- Allah mükevvenâtı zulmette halketti. Zulmet vahdet demektir.
- Ebû Hureyre (r.a.) bir gün sahâbe-i kirâma: ⁴⁸ يَتَزَلُّ الْأَمْرُ بَيْنَهُمْ [Yetenezze-lü’l-emru mâ beynehünne.] bu âyeti Hz. Peygamber’in bana tefsir ettiği gibi size söylesem bel’umumu kesersiniz, buyurur. Hazreti Azîz: “Burada emr, zât demektir.” buyurdular.
- Mahdûm-ı âlileri Ali Beyefendi hazretlerinin nutk-ı âlileri: Anayım ben kim doğurdu anamı/ Yine anamdan doğup ben doğurdum anamı.
- Hastayım, Resûl Efendimiz yanımda oturuyorlardı. Ben “Amân yâ Resûlallâh, amân yâ Resûlallâh!” diyordum. Yanımdakiler beni sayıklıyor [24] zannediyorlardı. Hasta idim doktorlar geldiler, muâyene ettiler. Yavaş sesle: “Beş dakika kadar yaşar yaşamaz” dediler. (Hastanın yanında en hafif lisânla bile konuşmayınız, çünkü işittir.) Ben bunu işittim, kendi kendime: “Tüü sana çatal bacak Ahmed, herkes senin öleceğini biliyor da senin haberin yok. O anda Resûl Efendimiz: “[?] sen daha huzûrda bulunacaksın.” buyurdu. Ben kalktım, oturdum. Bana pirzola getirdiler, yedim. Doktorlar da kaçtılar.

44 “Gizli konuşmalar, insanları üzme için şeytandandır. Halbuki, Allah’ın izni olmadan hiçbir zarar veremez. Mü’minler, yalnız Allah’a güvensinler.” Mücadele, 58/19.

45 “Allah’ın izni olmadan hiçbir şey onlara zarar veremez.” Mücadele, 58/10.

46 “Allah size yardım ederse artık sizi yenecek hiçbir kimse yoktur.” Âl-i İmrân, 3/160.

47 Harbiye hocalarından Nevres Bey’le alakalı bu muhâverenin arkaplanı şöyledir: “Muhtemelen, 1908 yılı ertesinde Nevres Bey, hiç ummadığı bir haksızlığa uğrar ve yeni görev yeri Trabzon’a tayin edilir. Bu tayin işini kabullenmeyen Nevres Bey, sıkıntılı bir ruh hâli ile Ahmed Amiş Efendi’nin ziyaretine gider (...)” Bk. Sayar, *Gölpınarlı*, s. 34-35.

48 “Allah’ın emri/buyruğu bunlar arasında sürekli gelip gerçekleşir.” Talâk, 65/12.

- Bir bayram günü Beykozlu Ali Bey⁴⁹ ile birlikte devlethânelerine gittik. Ellerini öptük. Kendileri odadan aşağı indiler. Bahçeden iki çiçek koparmışlar, getirdiler. Birini bana, birini de Ali Bey'e verdiler. "Tüh gördün mü bunu senin için, bunu da bunun için koparmıştım. Patlayıp durma, seninki sana gelir." buyurdular.

Beykozlu Ali Bey buyuruyorlar:

- Sen Allah'a hizmet et! Allah tekmil kullarını sana hizmet ettirir.
- Rus vapuruyla Hicaz'a gidiyordum. Vapurun davlumbazında namaz kılmak istedim. Yolcular "Sakın oraya çıkma, kapdan seni denize atar" dediler. Ben kapdana mürâcaatla ve işaretle orada namaz kılmak istediğimi anlattım. Kapdan müsâade etti. Ertesi sabah bir de baktım ki bir Rus tâifesi omuzunda peşkir elinde ibrik yanıma geldi. Her ne kadar ısrar ettimse de kabûl etmeyerek kendisi [25] dökerek abdest aldım. Vapurda su sıkıntısı vardı. Kapudan bana bir sürahi su gönderdi. Hemen bir fincan buldum. O suyu herkese dağıttım.
- Medîne'de ölü, Medîne'de oturmayın. Çünkü adileşir.
- Osmanlı'dan sözünüzü, âriften gözünüzü, evliyâullahtan özünüzü saklayamazsınız.
- Tuttuğunuz hizmetçi namaz kılmasını bilmiyor, okuması yok ise, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ [Bismillâhîrrahmânirrahîm Elhamdülillahi rabbi'l-âlemîn]'i belleterek namazını kıldırınız. Ba'dehû الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ [Errahmânirrahîm] sonra مَالِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ [Mâlikî yevmi'd-dîn]⁵⁰... ilh. öğretirsiniz.
- Tenezzül, ayn-ı terakkîdir.
- Bir gün Efendi hazretlerinin huzûruna gittim. "Efendim, açım." dedim. Keselerini çıkarıp bana uzattılar. "Efendim, öyle istemem. Hem içim aç, hem gözüüm aç." dedim. "Ulan köftehor, ben seni öyle de doyururum, böyle de doyururum" buyurdular.

Büyükhanım rivâyetiyle:

- Leylek leylek löpürdek. Hani bana çekirdek. Çekirdeğin içi yok. Sarı kızın saçı yok.
- Derviş derviş devrilmiş, Kâbe'ye gitmiş kıvrılmış.
- Karnın doyuncaya kadar ye!

49 Harbiye'de kitâbet hocası.

50 "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Hamd âlemlerin Rabbi Allah'adır. O din günün sahibidir." Fâtiha, 1/1-4.

- Ölünceye kadar ye!
- [26] Rüzâr uğultusu, kapı gıcirtısı, sinek vızıltısı hep Hak'tır. Kâmil bunlar-
dan Hakk'ı semâ ider.

Nevres Bey:

- Bir bayram günü bayram namazını ba'de'l-edâ Hazreti türbede ziyâret ettim. Türbeden çıktılar. Ben de beraberdim. Câmî etrafında nöbet geceleyen asker, nöbetlerini bitirmiş geliyorlardı. Türbenin Akdeniz cihetindeki zincirli kapıdan girdiler. O zaman Hazret-i Azîz şöyle buyurdular: "Siz câmidde iken bunların beklediği bir saat nöbet, senin yetmiş senelik ibadetinden efdaldır."
- Dershânedede senin karşına gelip oturan talebenin indellâh senden büyük olduğunu unutma.
- Ders hazırlayıp dershâneye girmeyin. Dershâneye giderken siz kalben talebeye bîat edin. Onlar kendilerine lâzım olan şeyi size söyletirler.

Nevres Bey rivâyetiyle Mehmed Efendimizin Azîz Sultan'dan rivâyetiyle:

- تزر [tüzzü] idim, تز [tüzillu]ya geldim.

Nevres Bey rivâyetiyle Sâdık Bey'den gelen, kâil kim olduğu meçhûl:

- İrâde-i külliye'nin efrâd-ı beşerde zuhûruna o ferdin irâde-i cüz'iyesi derler.

Bursa'da Şerbetçi Ahmed Efendi rivâyetiyle:

- Bir gün huzûrda iken Hazret-i Azîz tarafından: "Ahmed, tambura çalar mısın?" buyurdular. (Aynı zamanda kendileri dımbır dımbır diye terennüm buyurdular.) [27] "Düzeyim deme ha koparısın. Nasıl, bulursan öyle çal."
- Yorgancı Tırnovalı Nûri Usta, Ömerü'l-Halvetî hazretlerinden Hazret-i Azîz'le pîrdeşmişler. Bu zâtın irtihâlini haber vermek üzere huzûra giren yorgancı Hacı Efendi'ye daha bir şey söylemeden "Nûri Usta'nın vefâtını haber vermeye geldin, o kendi kuşağını kendi sıktı, hayatını aldı. Azrâîl'e canını vermedi." buyururlar.

Yine mûma ileyh Ahmed Efendi'den:

- İhvândan Firuzağalı Hasan Efendi anlatmışlar: Bir çok ehlullâha hizmet ettim. Sonra "Yâ Rab beni öyle bir zâta ulaştır ki emirlerini söylemeden ben yapayım." dedim. Duâm kabûl oldu. Hazret-i Azîz'e mülâkî oldum. Hakikaten içimden su vereyim gelir, kalkar veririm. Buna mümâsil bir çok arzu buyurdıkları hizmetlerine şifâhen buyurmadıkları halde yapar-

dım. Bir gün bir kaç arkadaş hendeseden bahsettik. Kalktım huzûra geldim. Gelirken vapurumuz diğer bir vapurla hemen müsâdeme edecekti. Ben korktum. Huzûra girer girmez “Ulan, ben sana öl demedim mi?” buyurdular. Biraz sonra murâkabe vaziyeti aldılar. Bize de bir uyku hali geldi. Bir de baktım ki beş altı deniz gördüm. Hazret-i Azîz elimden tutarak o denizleri birer birer, derken ikişer ikişer, üçer üçer ve en nihâyet hepsini birden atlattılar. [28] Kendime geldim. Bir de baktım Hazret murâkebe vaziyetini terk buyurmuşlar. Fakîre bakarak “Ulan Hasan, bu senin görüştüğün hendeseye benziyor mu? Buna ehlullâh hendesesi derler.” buyurdular.

Yine Firuzâğalı Hasan Efendi rivâyetiyle:

- İhvândan Mustafa Efendi'nin haremi vefât eder. Arası biraz geçtikten sonra nefsi galêbe edip bir kadın getirip hem-bezm olmak ister. Kadın yatağa yatar, Mustafa Efendi de kadına yaklaşmak isteyince bir de bakar ki yatakta Hazret yatıyor. İki üç defâ tekerrür edince bu defâ hemen parasını verip çıkar. Bir buçuk ay kadar huzûra gidemez. Ondan sonra bir gün Hasan Efendi diğer ihvânla huzûra girdiklerinde “Oh oh Mustafa, Mustafalar baba çok olur. Benim ihvândan bir Mustafa vardı, çok haşarı idi, külhanda bir akşam beni düzeyazdı.” buyurur. Sonra da diğer ihvâna bakarak “Akrabanızdan biri vefat etmiştir, gidip cenazesini kaldırınız.” buyururlar.

Nevres Bey'den:

- Analar Allah'ın Rahîm sıfatına, babalar da Rezzâk sıfatına mazhardırlar.
- Tûr-i Sinâ makâm-ı meşhûrdur. (Mesnevî şârihi Sarı Abdullah Efendi, c. IV, s. 35.)

Süleyman Bey rivâyetiyle:

- Nasîb olursa, nasîbini yer altında bulur.

Nevres Bey:

- [29] Çok Kur'ân okuyan bunamaz.

Nevres Bey:

⁵¹ لا يقيمون جسدہم فی قبرہم إلا أربعین صباحا وكانوا حیث ما أمروا⁵¹ [Lâ yukîmûne cesedühüm fi kabrihim illâ erbaîn sabahen ve kânû haysu mâ emirû.]

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- 51 “Onların [nebilerin] cesetleri kabirlerinde kırk sabah kalır ve sonra [ruhları] kendilerine emredilen yere dönerler.” Bu ibâre, Taberânî'nin *Müsnedü's-Sâmiyyîn* (2/420) ve İbnü'l-Cevzî'nin *el-Mevzuât*'ında (2/39) mevzû olarak kaydedilen bir hadîsin farklı kelimelerle naklidir.

- Erce mi konuşalım, oyuncakca mı? Erce: Akıllıca. Oyuncakça: Hakikatçe.
- Nevres Bey'le Beykozlu Ali Bey bir gün Azîz Sultanı ziyârete giderler ve giderken kıyâmet ne ise bize târif buyursun, diye konuşurlar. Huzûra girdiklerinde “Kıyâmet[te] içler dış, dışlar iç olacak.” buyurdular.

Hoca Efendimiz'den:

- Biz köpek tabiatlıyız. Kuçu kuçu derler geliriz, hoşt derler gideriz.
- Bir gün Doktor Talat Bey ile birlikte müteessifâne rahatsızlıklarını haber aldığımız Hazret-i Azîz'in devlethânelerine gittik. Kapıyı Cici açtı. İsimlerimizi söyledik, arz ettiler. Gelsinler, buyurmuşlar. Huzûra girdik. Kendilerini kesb-i âfiyet etmiş bulduk, mesrûr olduk. “Derecem 43'e çıkmış. Nâfiz Paşa'yı getirmişler. Muâyene ederek, 'Allah sizlere ömür versin, hasta artık gitmek üzeredir' dedi. Kendisini koğdum. Oradakilere 'Böyle söylenir mi?' dedim. Derken Hazret-i Resûl Efendimiz, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Osman ile birlikte zuhûr ederek şuraya oturdular. 'Size bir kadın lahana turşusu suyu getirecektir, reddetmeyin için' buyurdular. [30] Hakikaten ertesi sabah bir hanım kapıyı çalarak 'Efendi hazretlerine ilaç getirdim, lahana turşusu suyu getirdim' dedi. Evden almamak istediklerini işittim. 'Getir getir' dedim, içtim. 43 derece harâret hemen 37'ye indi” buyurdular ve sonra da tevcîh-i hitâbla “Doktor, sakın şeyhime iyi geldi diye her hastaya lahana turşusu suyu tavsiye etme.” buyurdular.

Nevres Bey:

- Cennetlik misin, cehennemlik misin? Bilmek ister misin? Bulduğun hale bak. Bulduğun hal cennetlik ise cennetliksin. Cehennemlikse cehennemliksin.
- Asıl derviş bayram namazını kılar kılmaz şeyhinin elini öpmeden yerinden kalkmaz.
- Kezâ: كل مصلي إمام ولو كان منفرداً⁵² [Külli musallin imâmün ve lev kâne münferiden.] hadîstir. İmam metbû' demektir. Cemâat de kendi vücûdudur.
- Kezâ: Allah benden râzı olmasaydı beni dünyâya getirmezdî. Ben Allah'tan râzı olmalıyım.
- Kezâ: Bir gün Hazret-i Azîz ile birlikte giderken yolda bir küçük çocuğa rast geldik. Hazret dillerini çıkararak çocuğa “böhl!” buyurdular. Çocuk da adını dedi. O zaman “Hazret-i Resûl Efendimiz bâzen çocuklara [31] dillerini çıkarırlardı. Böylelikle çocuğa râbîta verirlerdi.” [buyurdu].

52 Her namaz kılan, münferiden kılyor olsa dahi, imâmdır.

- Kezâ: Birisi yeni bir ev yaptırsa, rütbe alırsa, yeni bir elbise giyerse tebrîk etmeyiniz.
- Yeni bir gömlek bile giyseniz iki rekât namaz kılınız.

Hoca Efendimiz:

- Kir kiri yıkar, kör körü yeder. Kirkor'a deme Kirkor. Yol doğru gider.⁵³
- Kezâ: Ben o pezevenge haber gönderdim, dedim ki memûriyetin ne ise onu elinden geldiği kadar yap. Aklının ermediği yerde erenden sor. Başka şeye parmağını sokma, dedim. O dinlemedi. Gitti karıştı. Şimdi pezevenk odasından odasına kadar korkusundan gidemiyor.

Nevres Bey:

- Bir gün Ömerü'l-Halvetî hazretleri abdest alacaklardı. Su vermek üzere ibriği almağa koştu. Benden evvel bir Bulgar Ayvaz koştu, ibriği kapdı. Ben almak istedim. Bırak, buyurdular ve aynı zamanda Bulgar'a bir nazar buyurdular. Gece oldu benim odamın kapısı çalındı. Baktım bir Bulgar. "Büyücü müsünüz, nesiniz?! Bizim Ayvaz velî oldu." dedi. Gittim baktım, "Allah, Allah!" deyip zikrediyor.

Beykozlu Ali Bey:

- Ben sağ iken kimseden korkmayın. Kimse size bir şey yapamaz. [32] Ben öldükten sonra hepten korkmayın.
- Kezâ: Mahşerde içlerimiz dış, dışlarımız iç olur.
- Bir gün Makbûle Hanım kerîmesi Nusret Hanım'la huzûra girer. Hazret-i Azîz rahatsızlarmış. Doktorlar zatürre demişler. Hanımlar müteessirmişler. Büyük hanıma hitaben "Korkma, merak etme. Hastalık bu vücûdda hükmünü icrâ etmez. Size merhameten duruyorum." buyururlar.

Mehmed Efendimiz hazretlerinden:

- Gitme gitme, diye ısrar etme. Bu gece Hacı Ahmed ikileşti, buyurdular.

Nevres Bey:

- Bir sıcak günde Hazret-i Bilâl "Ya Resûlallâh, ezan vakti geldi, okuyayım mı?" buyurur. "Biraz sabret." buyurdular. Bu üç defâ tekerrür etti. Üçüncüsünde "Okuyunuz. Yalnız حيا على الصلاة [Hayya ale's-salâh] yerine قوموا في يومكم [Kûmû fi buyûtikûm]⁵⁴ deyiniz." buyurdular.

53 Kuşadalı İbrâhîm Efendi'nin mektuplarında bu ibâre, "Kir kiri yıkar, kör körü yeder. Kire, köre bakma yol doğru gider." Bk. Öztürk, *Kuşadalı İbrâhîm Halvetî*, s. 242, 244. [ed.n.]

54 Evlerinizde kılınız.

- Kezâ: Cemâatle namaz kılariken imâm cehren okursa dinleyiniz. Cehren okumuyorsa kendi virdinizle meşgûl olunuz.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Ölümü anlamak isterseniz Abdülhamid'in hâline bakınız, hal'inden sonraki.
- Kezâ: [33] Haydin haydin, kapıları kakalım. Yâri cânda kısıtıp ânda halvet olalım.
- Kezâ: Görünen mertebedir, hakikat-i Hak'tır.
- Kezâ: Halil Efendi'ye buyurmuşlar ki, "Evvelâ sen beni gördüğün zaman cezbeleniyorsun. Dağı taşı gördüğün zaman cezbeleniyor musun?" Halil Efendi, "Hayır" demiş. "Öyle ise olmadı. Ne zaman neyi görürsen hakikat-i ilâhîyi müşâhede ile cezbelenirsen o zaman."

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Evliyâullahtan iki sınıf bahtiyârdır. Biri hayât-ı câvidânîye mazhar olan, diğeri sine-i Muhammediyyeyi saran adamlar. (Hayât-ı câvidânîye mazhar olanlar yâni hayât-ı zâtiyye ile hay olanlar.)

Hoca Efendimiz buyurdular:

- Kadri⁵⁵ [?.] Nimet Hanım'ın dayısının kızı varmış, hastaymış. Akrabası arasında dargın iki kişiyi öyle yap, böyle yap barıştırmış. Bu hanım rüyâda Hazret-i Resûl Efendimiz'i (s.a.v.) görerek mübârek yed-i şerîflerini takbîl etmişler. Resûl Efendimiz (s.a.v.) de "Sen iki mü'mini barıştırdın. Senden de hastalık gitsin, selâmette ol." buyurmuşlar. Filhakika hanım iyileşmiş ve "Yed-i şerîfin mübârek kokusunu şimdi her yerde [34] duyuyorum." diyormuş.
- Kezâ buyurdular: Evliyâullahtan Âzerî, "Bizim yolumuzun esâsı Allah'tan gâfil olmamak, kimseyi incitmemek." buyururlarmış.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Siz derse ders hazırlayarak girmeyiniz. Kalben talebeye bîat ediniz. Onlar lâzım olan şeyleri size söyletirler.

Mehmed Efendimiz rivâyetiyle:

- Her şeyin muhabbeti fenâ bulur. Mürşid muhabbeti fenâ bulmaz. Gittikçe artar, buyururlar. Kezâ: Kaddesallâhu sırrahu ve mettaanâ bi-feyzi'l-Muhammediyye.⁵⁶

55 *Mehmedalinâme*, vr. 19a.

56 Allah sırrını takdis eylesin ve bizi Muhammedî feyizle nimetlendirsın.

- Bizler illetten, killetten, zilletten ârî olmayız. Lâkin yatacak derecede hastalık vücûdumuzu istilâ edemez.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Bir gün mübârek parmaklarıyla enfiye alıp “A be ârif, te bu zerreden bile Hak semâ’ eder. Rüzgâr iniltisi, kapı gıcirtısı, sinek vızıltısı hep Hak’tır.”

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Bir gün âbdest almışlardı, kurulanmadılar. Hazret-i Muhammed bâzen böyle yapardı, buyurdular.
- Kezâ: [35] Türbede bir gün sakal-ı şerîf ziyâret edilirken salât u selâm esnasında “Medîne’ye gidip Muhammed’i toprağın altında aramayınız.” [buyurdular.]

Söğütlü Halil Bey rivâyetiyle:

- Bulmalı, duymalı, doymalı, buyurdular.
- Yedi sene gökyüzüne bakmadım.
- Tenezzül, ayn-ı terakkîdir.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- *Kâne*’nin mânâsı “idi”, “oldu” mânâsına değil.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Kastamonu’ya giden ihvândan birisinc, “Şâbân-ı Velî’yi ziyâret et, benden selâm söyle, redd-i selâm oluncaya kadar ayrılma.” buyururlar. O zât da ziyâret eder ve selâm-ı âlîlerini tebliğ eder. Biraz bekledikten sonra Hazret-i Şâbân-ı Velî zuhûr ederek “aleyhisselâm” buyururlar.

Nevres Bey rivâyetiyle Mehmed Efendimiz hazretlerinden:

- Bir gün Efendi hazretleri “Abdülehad Nûrî’ye git, benden selâm söyle.” buyurdu. Ben de gittim. Türbeye yaklaştığımda türbedâr kapıyı açtı, bana “Buyurunuz.” dedi. Kendisi girmedi. Ben girip, “Kutbu’l-vâsilîn gavsu’l-vâsilîn birâderiniz Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin selâmları var.” dedim. Onlar da “Aleykümüselâm ve aleyhisselâm” buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- [36] Bir gün Hazret-i Ali Efendimiz “Yâ Resûlallâh namaz kılmak istemiyorum ama ezân okunduğu zaman içim sızlıyor.” buyururlar. “Âkibetinin hayr olduğuna alâmettir.” buyurmuşlar.
- Kezâ: “İlâh, şâğil mânâsınadır.” buyururlar.

Kütahyalı Süleymân Bey rivâyetiyle:

- Benim ihvânımı seven bendendir.
- Huzûrda Hazret Kur'ân okurken iki üç defâ ziyâret ettim. Kur'ân'ı bitirip kapadıktan sonra "Bu Kur'ân'ın sevâbını sana hediye ettim" buyurdular. Ben sükût ettim. "Öyle olmaz, üç defâ aldım kabûl ettim, de." buyurdular. Ben de üç defâ tekrâr ettim.⁵⁷

Hoca Efendimiz hazretlerinin nutk-ı âlileri:

- Vazîfeyi yaparken "Yâ Rab sana hizmet ediyorum." demeli.

Göztepe müezzininin rivâyetiyle:

- Beni evlendirdiler. Gerdeğe koydular. Seccâdede iki rekât namaz kıldım. Baktım cemaatim ayakta duruyor. Bir mihrâbiyye okudum. Ândan sonra iki ellerimi ileriye uzatarak ba'dehû geri uyluklarıma doğru çekerek (Şâbânî tarîkınca kürek çekme zikri denirmiş) kelime-i tevhîd zikrine başladım. Cemaatim de bana uymasın mı?

Nevres Bey rivâyetiyle:

- [37] Namazda okunan Kur'ân'ın her harfi için (yahut her kelimesi) yüz sevap. Namaz hâricinde abdestli okunan Kur'ân'ın her kelimesi için elli sevap, namaz haricinde abdestsiz okunan Kur'ân'ın her kelimesi için yirmi beş sevap verilir, buyurdular.

57 Süheyl Ünver ve Abdülbaki Gölpinarlı'nın naklettikleri şu hadise de bu sözü anlamaya yardım edecektir: "Senesini tam hatırlamıyorum, 1909 ya da 1910 olmalı. İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'nde okuyan üç talebe, Maraşlı Ahmed Tahir, Kırşehirli Hüseyin Avni ve Yozgatlı Yusuf Bahri efendiler, birlikte bir şeyhe intisâba karar verirler. Ancak, intisâbın bir şartı vardır: Şeyhin kerâmet göstermesi. O vakitler tekkeler açık. O tekke senin, bu tekke benim, kafa dengi bu üç arkadaşın İstanbul'da gitmedikleri tekke, görmedikleri şeyh kalmıyor. Gönülleri yatmadığından intisap edecek bir şeyh bulamıyorlar. Gitmedikleri bir tekke kalmıştır. Eyüp Nişancası'nda başında Seyyid Abdülkadir Belhî Efendi'nin bulunduğu Şeyh Murat Buhârî Dergâhı. Oraya gidiyorlar. Hazret onlara diyor ki, 'Siz Fâtih'in türbesine gidin. Orada türbeyi bekleyen Ahmed Amiş Efendi var. O, sizleri kabûl eder' diyor. Ertesi gün bu üç arkadaştan Hüseyin Avni ile Yusuf Bahri Efendi, birlikte Fâtih'in türbesine gidiyorlar. Neden Ahmed Tahir Efendi o gün onlarla beraber değil, bunu bilmiyorum. Türbeye giriyorlar, yüz yaşını aşmış bir pîr-i fanî, Türbedâr Ahmed Amiş Efendi'yi Kur'ân okurken görüyorlar. Kemâl-i edeple okunan Kur'ân'ı dinliyorlar. Okumasını tamamlayan Amiş Efendi buyuruyor ki, 'Bu okumamdan hâsıl olan ecr-i sevap ikinizindir. Aldım, kabûl ettim.' Böylelikle törensiz bir şekilde intisapları gerçekleşiyor. Durumdan Ahmed Tahir Efendi de haberdar ediliyor. Bir gün sonra türbeye giden Ahmed Tahir Efendi de Amiş Efendi'yi Kur'ân okurken görüyor. Hazret okumasını tamamladıktan sonra buyuruyor ki, 'Bu okumamdan hâsıl olan ecr-i sevap senindir. Seni de aldım kabûl ettim'. Böylelikle, onun da intisâbı gerçekleşiyor." Bk. Sayar, *Gölpinarlı*, s. 39; Nihat Azamat, "Maraşlı Ahmed Tahir Efendi", *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, s. 38.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Bir gün Hazret-i Azîzimizi ziyârete gelen bir hanım, Efendimizi Kur'ân okurken gördüklerinde "Efendim ne zaman gelsem size Kur'ân okur buluyorum." demiş. Hazret-i Azîzimiz de "Hanım ben başka kitapları da okudum, aradığımı bunda buldum." buyururlar.

Hoca Efendimiz'in nutk-ı âlîleri:

- Evliyâullâhtan bir zât Kur'ân tilâveti yüzünden mazhar-ı velâyet olmuş, sonra gözlerine âmâ târî olmuş. Ne vakit Kur'ân okurlarsa gözleri açılır, hitâmında yine kapanırmış.
- Hacı Necîb Bey huzûra ilk girişlerinde "Ne istiyorsun?" buyururlar. "Duâ istiyorum." dedim. "Camiye git yetmiş bin kişi duâ ediyor." "Efendim, Bursa'dan Halîl Efendi'den selâm getirdim." dedim. "Yâ!" buyurdular, ihvânı sordular. "Zikrediyor musunuz?" buyurdular. İsm-i zâtı telkîn buyurdular. "Allah, Allah diyorsunuz." buyurdular. "Orada Hancı İsmâîl Ağa vardır. Benim sarhoşum. Ben onun hanında misafir kaldım. Tanıyor musun? "Evet efendim." "Ona selâm götür. [38] Tuzcu Hasan Efendi'yi tanıyor musun? Pazar yerinde tuz satar. O bize durmadan ilâhî okurdu, güzel sesi vardır. Tanıyor musun? Ona da selâm götür. Ilıcılara giderken yolda kahve satar, iki kolları yok, İbrahim vardır. Onu da tanır mısın? Ona da selâm götür." buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Bir gün huzûrda bulunuyordum. [Namık] Bey'in *Vatan [Yahud] Silistre*'sinde askerlerin, Allah muînimiz olsun, sözlerine karşı Abdullah Çavuş'un, Allah'ın işine karışmayacağız, dediğini arz ettim. Ellerini [v]urarak "Tam söz budur." buyurdular.

Şerbetçi Ahmet Efendi birâderimiz rivâyetiyle:

- Bursa'dan araba ile dönerken arabacı uyumuş, araba da yolun kenarına gelmiş. Lâkin o uyumamış. Selâmetle geldik, buyurdular.
- Kezâ Bursa'da iki elleri bilekten kesik kahvecilik eden bir İbrahim Ağa namında bir zât varmış. "Ona gider misin?" buyurdu. "Bak biz Rumeli'de kahveye üç arkadaş oturup kahve ısmarladık. Diğer bir arkadaş geldiği zaman ben kahvemi o zâta verirdim. Öyle hoşlanırdı ki, gönlünü alırdım." buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- ⁵⁸ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [Likelâ te'sev alâ mâ fâteküm ve lâ tefrahû bimâ âtikü] “Elinden [39] bir şey giderse yerinme. Bir şey gelirse sevinme.” buyurdular. Ben de gayr-ı ihtiyârî “Efendim bu Allah mertebesidir.” dedim. “Evet Allah mertebesidir.” buyurdular. “Bunun birini yaptım, birini yapamadım.” buyurdular. Lakîn hangisini yapamadım, hangisini yaptım buyurdıklarını hatırlamıyorum.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle Halîl Efendi merhûmdan:

- Azîzimiz Sultânımıza biâttan bir kaç gün sonra huzûrlarına girdiğimde “Nikâhsızsın, nikâhın yok.” buyurdular ve bunu bir kaç defâ gidişimde tekrâr buyurdular.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- İlan-ı Meşrûtiyet'te Mehmed Efendimiz hazretlerini bir takım kendini bilmezler rencîde ettiklerinden huzûra geldiklerinde Azîz Sultân “Cenâb-ı Hak yerden taşları alır, gökten yağdırır. Nitekim ümem-i sâlifede olmuştur. Ne yapalım Allah ⁵⁹ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا [ve[fe]câsû hilale'd-diyâri ve kâne va'den mefûlâ] deyiverdi. “Ne yapalım memleketine git, gel deyinceye kadar otur” buyurdular. Efendi hazretleri de köylerine giderler. Üç sene kalırlar. Bir gün o civârda bir tepede bulunurken Azîzimiz zuhûr eyler, “Gel” diye işâret buyururlar. Hemân ben İstanbul'a gidiyorum diye vedâ ederken efrâd-ı âilesi gitmemeleri husûsunda ısrar ederlerse de dinlemezler, İstanbul'a gelirler. Huzûra girdiklerinde “Daha vakit de vardı, seni benim misâfir etmekliğim lâzım gelirse de evin müsâadesi olmadığından seni Hasan'a misafir edeyim.” buyururlar. [40] Orada nasıl geçindin diye sorarlar. “Efendim evvelâ bilezik, küpe gibi zînetleri sonra bakırları sattık.” deyince, “Desene Allah'ın keyfini getirdin.” buyurdular.

Yusuf Bahri Bey birâderimiz rivâyetiyle:

- Ulan, karı dediğin üç şeyle kullanılır: İdâre, müdârâ, dubâra.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Hastalandığınız zaman ağır gelmeyecek, yapabilecek bir nezir yapınız. Meselâ “Bu hastalıktan kurtulursam günde iki rekât namaz kılayım.”
- Kezâ: Sizden birisinin hâlini sorarlarsa tek bir iyi hâlini biliyorsanız onu söyleyiniz.

58 “Elinizden çıkana üzülmesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmanız diye (böyle yaptık.)” Hadîd, 57/23.

59 “Bunlar evlerin arasında dolaşıp köşe bucak her tarafı aradılar. Bu yerine getirilmiş bir vaad idi.” İsrâ, 17/5.

- Bir yere misâfir gittiğiniz zaman sigara verirlerse içiniz. Menhiyyâtta bir şey [olursa] ona da bir bahâne bulunuz. Harâmdır diye reddetmeyiniz. “Mideme dokunuyor, doktor menetti.” gibi.
- Kezâ: Bir kahvede otursanız yanınıza birisi gelirse kahve ısmarlayınız. Meyhânede olursa rakı ısmarlayınız, Osmanlılık böyledir.
- أعوذ بالله من خليل ماكر عينه يراني وقلبه يرعاني [Eûzü billahi min halîlin mâkirin aynihî yerânî ve kalbihî yer’ânî.]⁶⁰

Hoca Efendimizden mesmûum olmuştur:

- Azîz Sultân Ömerü’l-Halvetî hazretleri “Ahmed, bana çarşıdan iki [41] horoz al gel.” buyurdular. Hazret-i Azîz de birisi iki, diğeri bir kuruşa iki horoz alıp getirirler. Ömerü’l-Halvetî hazretleri horozların birini bir eline, diğeri de diğeri eline alarak, “Ahmed, bunların hangisi iyi?” buyururlar. Efendi Hazretleri de “Efendim bunu iki kuruşa, diğeri de bir kuruşa aldım.” derler. “Ben sana ne soruyorum, sen ne söylüyorsun” buyururlar. Tekrâr “Hangisi iyi, hangisi kötü?” derler. Üçüncüsünde yine Hazret-i Azîzimiz “Efendim ne bilirim, bunu iki kuruşa, bunu bir kuruşa aldım.” buyururlar. Onun üzerine Hazret-i Ömerü’l-Halvetî kuddise sırruhû te-bessüm buyururlar: “Ahmed, buna kötü, şuna iyi diyeydin seni dergâhtan kovardım.” buyururlar.⁶¹

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Siz dershâneye girerken ders hazırlamayanız. Kalben talebeye bîat ediniz, onlar kendilerine lâzım olanı size söyletirler.
- Kezâ: Karşınızda ders okumak üzere gelenler indallâh sizden büyüktür.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle Mehmed Efendimiz hazretleri:

- Muazzam meselelerin vücûdunda zuhûrundan evvel sohbetini buyurmazlardı. Bir gün bir mesele zuhûr etti. Arz ettiğim zaman “Ha, daha şöyle olacak, böyle olacak.” diye sohbetini buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- [42] Kaç numara verelim diye sorduğum zaman ne derlerse onu vermeyeceksen sorma, sözü nereden geldiğini bil!
- Kezâ: Allah’tan gayri bir şey yoktur. Allah’ın aynı da yoktur.

60 Kurnaz dostun beni gören gözünden, gözetin kalbinden Allah’a sığınırım.

61 Bâzı kaynaklarda bu hâdisenin Amiş Efendi ile Kayserili Mehmed Tevfik Efendi arasında geçtiği kaydedilmiştir. Bk. Yaşar Nuri Öztürk, *Büyük Türk Mutasavvıfi Muhammed Tevfik Bosnevî*, İstanbul: Fâtih Yayınevi, 1981, s. 27; Özdamar, *Ahmed Amiş Efendi*, s. 42.

Hoca Efendimiz:

- Bâzen huzûra gittiğimizde “Dış kapıyı kapat, iç kapıyı aralık bırak.” buyururlardı.
- Görme geç, belle geç, durma geç.
- Kezâ: Tırnova’da iken omuzlarında iki kova ile saâdethânelerine su getirirlermiş. Ve Kâmile Hanım’ın bezlerini de bizzat çeşmede yıkarlarmış. Bir gün çeşme civarında bulunan bir zâta selâm vermişler. O zât işitmemiş, redd-i selâm etmemiş. “Çeşme taşının bana redd-i selâm ettiğini işittim.” buyurdular. Bunun üzerine Mehmed Efendimiz “Efendim nasıl oluyor?” diye sorarlar. “Vakti gelince anlarsın.” buyururlar.
- Kezâ: Güvercinler ile örümcekler Allah’ın rahmet askerleridir. Bir çok enbiyâya hizmet etmişlerdir, buyurdular.
- Kezâ: Avni Bey’in⁶² bir dayısı vardı. Hafifçe nüzül inmişti. Berây-ı tedâvi [43] İstanbul’a gelmişti. Bizim de Hazret-i Azîze mülâkî olduğumuz ilk devredeydi. Kendisini huzûra götürdük. Biz içeriye girmedik. Hazret, “Sen nerelisin?” buyurdular. “Mucurluyum.” “Mucur nerededir?” “Efendim Anadolu’da Kırşehir’dedir.” “Buraya seni kim getirdi? Yoksa kuşlar mı haber verdi? Yapraklarda benim ismimi mi gördün? Sokaklarda levhada mı yazılı gördün?” buyurdular.
- Kezâ: Mehmed Efendimiz hazretleri “Niye niye?” buyurmuşlar ki “Ulan her gelen beni senin gibi anlasa yakamı paçamı yırtarlar.”
- Kezâ: Bir gün araba getir, buyurdular. Arabayı getirdim. Baktım arıyorlar. “Efendim ne arıyorsunuz?” “Ulan, Cici, araba parası koymamış.” İçimden “Efendim hâlikîyet yok mu? Yarat!” diye yüklendim. O esnâda minderin altını kaldırıp iki çâryek çıkardılar. “Hâ ulan, burada imiş.” buyurdular.
- Kezâ: Vekîl, vekîl. Dünyâ, âhirette senden ayrı değilim. Beni meydana sen çıkardın.

Hoca Efendi hazretleri:

- Çerkeşî Mustafa Efendi azîzimiz ihvânından bir zât Yozgat vâlisi imiş. Hasta olmuş, İstanbul’dan doktor celbetmiş. Kendisini ba’de’l-muâyene [44] Çerkeş’te şeyhim vardır. Onu da görüp tedâvi et, diye Çerkeş’e gönderir. Doktor saâdethânelerine mürâcaat eder. Haremde, derler. Ertesi günü ziyâretlerine gider. Vâlinin selâmını ve kendisine verdiği emri arzeder.

62 Avni Konukman olmalı.

“Yâ doktor, bu akşam bizim hastalıkla hasbihâl ettik, bana dedi ki ‘Biz seninle anlaştık, bu vücûda zararım yok, şimdi beni vücûddan atarlarsa yeni gelecek zarar verir’ dedi. Mâmâfih görüştüğümüze memnûn oldum.” buyurdular.

- Kezâ: İrşâd, neş’e-i Muhammediyye ile olur. O da şimdi Halvetîlerde vardır. Biraz da Kâdirîlerde vardır, buyurdular.⁶³

Nevres Bey:

- “Sadık’a⁶⁴ mektup yaz. Yanına gelenlerin kimine cehren, kimine kalben benden selâm söylesin. Kalben selâm verdiklerinde, ‘ve aleykümüsselâm’ diyene rast gelir.” buyurdular.

Nevres Bey: ﷺ

- Hazret-i Peygamber buyurmuşlar: “Bir gün Hazret-i Âdem Mûsâ’ya temessül etmiş. Hazret-i Mûsâ, Hazret-i Âdem’e أنت آدم الذي أخرجتك من الجنة [Ente Âdem ellezî ehracetek hatîetek mine’l-cenneti]⁶⁵ buyurmuş. Hazret-i Âdem de Hazret-i Mûsâ’ya cevâben أنت موسى الذي اصطفاك الله بالرسالة وبكلامه ثم بعد تلومني وجه آدم موسى وجه آدم موسى [Ente Mûsâ ellezî ıstafâkAllâhu bî’r-risâleti ve bî-keîâmihî sümme ba’de telûmunî vechî Âdem Mûsâ vechî Âdem Mûsâ vechî Âdem Mûsâ.]⁶⁶ buyurmuş.

Nevres Bey:

- [45] *Hayyâle’s-salâh* mü’minleri salâta, *hayyâle’l-felâh* münkirleri felâha dâvettir.

Nevres Bey:

- Bir gün ashâb-ı kirâm ile Resûl Efendimiz hazretleri sohbet buyururlarken birisinin gelmekte olduğunu görerek “Dünyânın en şerîr adamı geliyor.” buyururlar. Geldikten sonra ridâ-yı saâdetlerini adamın altına yayıp oturturlar. Kalkıp gittikten sonra sahâbe-i kirâm “Yâ Resûlallâh böyle buyurdunuz, sonra da bu ikrâmı yaptınız?!” deyince Hazreti Resûl Efendimiz sallallâhu teâla aleyhi ve sellem “O kavminin ulusudur. Ululuk Hak’tan atâdır. Ânı istihfâf etmek hatâdır.” buyururlar.

Nevres Bey:

63 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 103b.

64 Harbiye’de meç hocası. İttihad ve Terakkî’nin kurucularından.

65 Sen, hatan sebebiyle cennetten çıkarılan Âdem’sin.

66 Sen, Allah’ın risâleti ve kelâmıyla seçtiği Mûsâ’sın. Sonra Âdem’in yüzü Mûsâ, Âdem’in yüzü Mûsâ, Âdem’in yüzü Mûsâ.

- Bir gün sahâbe-i kirâm huzûr-ı Hazret-i Resûl aleyhisselâmda iken ashâbdan bir zât gelip Hazret-i Resûl sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz'e sarılır. Huzûrda bulunan ashâb bunu terk-i edebe hamlelerler. O zât gittikten sonra Hazret-i Resûl Efendimiz *الأدب ترك الأدب عند أهل الأدب* [el-Edeb, terku'l-edeb inde ehli'l-edeb.]⁶⁷ buyururlar.

Nevres Bey:

- Bir gün huzûrlarından çıkarken elimle mumu söndürüyordum. "Öyle yapma, 'hû' diye üfleyerek söndür." buyurdular.

Nevres Bey:

- [46] Bir gün ashâbdan birisi "Yâ Resûlallâh, ben falân zâtın yanında çalışıyorum. Yevmiye bana beş kuruş veriyor, yetişmiyor." derler. Hazret-i Resûl Efendimiz de, "Dört kuruşa çalış" buyururlar. Bir müddet devâm ettikten sonra gelip, "Yâ Resûlallâh yine yetişmiyor." der. Hazret-i Resûl Efendimiz, "Üç kuruşa çalış." buyurur. Bu sefer para artmaya başlar. Sebebini istizâhta Hazret-i Resûl Efendimiz, "Paraya göre iş görmüyordun, fazlası helâl olmuyordu." buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Mehmed Efendimiz hazretleri, "Efendim, Sadık Bey'e mürâcat ile bir iş istemek arzusundayım." diye istizâhta bulunurlar. Hazret-i Azîmimiz kud-dise sırruhû, "Gücenmeyeceğine emîn isen mürâcaat et." buyururlar.

Necib Bey rivâyetiyle:

- Bir kaç zaman huzûrlarına girdiğimde "Niye geldin?" buyururlar. Ben de, "Cemâl-i bâ-kemâlinizi görmeye geldim." dedim. "Ha, sen onu göremezsin, lahm, sahm görürsün. 'Efendim'e geldim' de, sana yeter." buyurdular.
- Necib Bey'in kardeşi Doktor Talat Bey'e, "Cemil Bey'e benden selâm söyle." buyurmuşlar. Akabinde "Şeyhin mi selâm söyledi, şeyhim mi selâm söyledi diyeceksin?" diye sormuşlar. Talat Bey de, "Şeyhim!" cevâbını vermiş ve "Güzel etmiş."

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- [47] Efendi hazretleri buyurdular ki: Bir gün Hazret-i Azîmimizin huzûr-ı saâdetlerinde iken "Ulan, nasıl iyi idâre, nasıl iyi idâre ediyor mu?" Ben de, "Evet Efendim." "Mesûl müyüm?" "Hayır Efendim." "Mesûl olmadığımı nasıl anladın?" "Efendim ilhâm-ı zâtî ile hareket ediyorsunuz." "Ha, ilhâm-ı zâtiyede havâtır olmaz." buyurdular.

67 Edeb, edeb ehlinin yanında edebın terkıdır.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Efendimiz hazretleri buyururlar ki: Bir gün huzûra girdim, baktım Efendi hazretleri gitmek arzu buyuruyorlar. İçimden feryâd ettim, “Aman Efendim, aman Efendim!” O zaman, “Ulan! Tecellî-i kemâldeyim, makâm-ı müntehîdeyim. Bu akşam baktım Hacı Ahmed ikileşmiş. Birini yükün önünde gördüm. Artık bana gitmek lâzım geldi. Elemlenme! Mahcûb değilsin, muhtâç değilsin, hocan yok ne elemleniyorsun?” buyurdular.
- Hazret-i Azîzimiz âlem-i cemâle intikâlleri yaklaştığı zamanlarda bir kaç defâ “Nefesimi içeri alacağım, dışarı vermeyeceğim.” buyurmuşlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Azîzimiz Efendimiz buyurdular: Bir gün huzûrda ihvânla birlikte bulunuyorduk. İhvândan birine, “Sen benim hocamsın.” birine de “Sen benim fakîrimsin.” Fakîr hakkında da, “Bu benim kıtmîrimdir.” buyurdular. O zaman hemen kalkıp sarıldım.
- Bektâşî şeyhlerinden birisi dervîşleriyle beraber Fırat kenarında balık tutup [48] kızartıp yerlerken dervîşin gönlüne “Efendim teşrîf-i bekâ buyururlarsa yerine kim gelir?” diye bir hâtıra gelir. Hazret, “Sana bu vak’ayı kim haber verdiyse ona yapış.” buyurur. Aradan seneler geçer. Hammamî hazretleri ihvân ile Çamlıca taraflarında bir tenezzüh buyurarak ba’det-taâm zikir ederek hitâmında o civârda bulunan mezkûr Bektâşî fakîrini yanlarına çağırarak, “Fırat kenarında filân zamanda yediğiniz balıkda yanınızda bulunan fakîr değil mi idi?” diye kulağına söyleyince derhal ayaklarına kapanıp bende olmuştur.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Sûret, insanın anasını koşalar,⁶⁸ buyururlardı.
- Kezâ: Diğer sahâbe-i kirâm ta’lîm ve terbiye ile Hazret-i Resûl Efendimizi anladılar. Hazret-i Ali aynaya baktı, kendini gördü, buyurdular. Bir hadîste Resûlullâh Efendimiz buyurdular ki: “Biz Hazret-i Ali ile bir vücûdduk. Bu âleme geldik, baş ayrıldı.”
- Kezâ: Hoca Hüsnü Efendi huzûra girdiğinde Azîzimiz Efendimiz “Adın ne?” buyururlar. Hoca Hüsnü Efendimiz de “Hangi adımı soruyorsun?” der. “Senin kaç adın var?” buyurdular. Mumâ ileyh de, “Bir anamın, bir babamın koyduğu ad var. Bir de hakikat adım var.” deyince, “Öyle ise

68 Koşalamak: Hırpalamak, kovalamak.

69^y إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [innehû min Süleymân⁷⁰ ve innehû bismil-lâhirrahmânirrahîm], âyetine bir mânâ ver.” O da bir mânâ verir. Efendimiz, “E sen buna mânâ veremedin. Öyle ise hakikat ismini de bilemezsin.” buyurlar.

Hacı Necîb Bey rivâyetiyle:

- Cihangirli Hasan Efendi anlattılar: “Bir gün huzûra girdim. Abdülkâdir Belhî Efendi hazretleri de huzûrda idiler. Fâkiri göstererek “Bu bizim ihvânımızdır. Bak omuzu toz olmuş silkiverin.” Abdülkâdir hazretleri de silkeler. Sonra Abdülkâdir hazretlerine “İsminiz nedir?” diye sordular. “Abdülkâdir” cevabını alınca “A be benim ismim de Abdullah’tır.” buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- “Kuşadalı Efendimiz ihvânla lâtifeyi severlerdi ve bana benzerlerdi.” buyurarak, ellerini göğüslerine götürerek “Kuş baba, kuş baba!” buyurlardı.
- [Kezâ]⁷¹ Kuşadalı Efendimiz Beypazarlı Ali Efendimiz hazretlerine devâm ederken medresede ara sıra zikrederlermiş. Talebe bundan müşteki olarak bir gün odada bulunmadıkları bir sırada eşyalarını, kitaplarını dışarı atmışlar. Kuşadalı Efendimiz avdetlerinde bu hâli görünce hiç bir şey söylememişler. Doğruca Hazret’in huzûrlarına gitmişler. “Âh İbrâhîm ne olurdu ağzını açıp iki lakırdı söyleye idin. Git gör eşyalarını atanların ikisi de ölüyorlar.” buyurmuşlar.
- Kezâ: Bir kaç defâ tesâdüf ettim. Kuşadalı Efendimiz’den bahs buyururken “Kuş Baba derler ve bensiz sayha ederlerdi.”

Nevres Bey:

- Namaz kıldıktan sonra seccâdeyi kaldırmayınız. Gelecek namazı kılıncaya kadar kılınmış gibi sevap yazarlar.
- Kezâ: Bir yere girdiğiniz zaman kapıyı nasıl bulursanız öyle bırakınız.
- Kezâ: *La ilâhe illallah*’da Allah, şâğil mânâsınadır, buyurdular.

Göztepe[li] müezzin Mehmed Efendi rivâyetiyle:

- Bir gün Sâmi Bey⁷² ile birlikte huzûr-ı Hazret-i Azîz’de idik. Buyurdular

69 “[Mektup] Süleyman’dan gelmekte, rahmân ve rahîm olan Allah’ın adıyla başlamaktadır.” Naml, 27/30.

70 49-50 sahifeleri 1968 tarihli nüshada eksiktir. Buradan itibaren *Mehmedalinâme*’den tamamlanmıştır.

71 *Mehmedalinâme*, vr. 26b.

72 Rumeli fâtilhlerinden Gazi Evrenos’un torunlarından Evrenoszâde Sâmi Efendi olabilir olmak üzere kalıcı eser nen değyâsını vermiştir. []’yannımıylestek veren, nesillere bir yâdigâ.

ki: “Bir Bektâşî fakîri Üsküdar’dan Beşiktaş’a geçmek üzere kayığa biner. Giderken kayıkçıya ‘Şu karşiki saray kimin?’⁷³ diye sorar. O da ‘Padişahın’ der. ‘Öteki?’ ‘O da onun.’ ‘Daha öteki?’ ‘O da onun.’ ‘Ya en öteki?’ ‘O da onun’ deyince, o gün aldığı yeni çorapları çıkarıp ‘Bunları da ona ver’ diye denize atar.” buyurdular.

- Kezâ: Ben size şimdi *lâ ilâhe illallâh*ın Türkçesini söyleyeceğim. Yoktur, vardır, [51] yoktur vardır, yoktur vardır, yoktur vardır, öyle de anla be!

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Bir gün Mecdî Efendi huzûrda iken Efendi hazretleri, “Ben Allahım, ben Allahım, ben Allahım.” buyurarak Mecdî Efendi’ye, “Ben Allahım, demekle insan Allah olur mu?” buyurmuş.
- Müşarun îleyh hazretleri: Bir yerde gördüm. Varlıktan yokluğa düşmüş olanlardan birisine muâvenet etmek isterseniz kût-ı yevmiyye muâvenetinde bulununuz.
- Kezâ: Bir gün Mecdî Efendi’ye rast geldim. “Efendi hazretleri harb olacak mı?” dedim. “Sulh istiyorum, harb olmayacak, sen de duâ et.” dedi. Ben de “Biz murâd-ı Muhammedîye (s.a.v.) tâbiiz. Harb ve sulhten hangisi saltanât-ı Muhammedîyenin zuhûrunu mûcib ise ona tâbiiz.” dedim.

Kezâ: Efendi hazretleri buyurur ki:

- Bir gün Hazret-i Azîz, “Abdülhamid Medîne’ye, ben de yavaş yavaş.” buyurdular.
- Mehmed Efendi hazretleri Hoca Efendimiz’e buyurmuşlar: “Abdülhamid imâmeyn mertebesine çıkmıştır.”
- Hazret-i Azîz bir gün buyurdular ki: “Allah tecellîsini tekrâr etmez, o geçti.” (Mehmed Efendimiz Hazretleri kalben Abdülhamid’in tekrâr saltanata gelmesi için [52] temenniyâta buldukları zaman buyurmuşlar.)

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Mehmed Efendi hazretleri bir gün buyurdular ki: Huzûrdaydım. Diğer bir zât da vardı. Hazret-i Azîz o zâta bakarak ve fakîri göstererek “Ben dünyâyı bunun omuzlarına verdim. Veririm ya, bana kim karışır?” buyurdular. Ben de “Kimse karışamaz.” dedim.
- Efendi hazretleri, “Vekîl, vekîl, bir dünyâda, bir âhirette senden ayrı değilim. Beni meydana sen çıkardın.” buyurdular.

73 *Mehmedalinâme*, vr. 27b.

Hoca Efendi hazretleri:

- Ömerü'l-Halvetî hazretleri bir gün, "Ahmed! Sen çok ricâle mülâkî olursun. Onlarda benim mesleğimi ara, meşrebimi arama." buyurdular.
- Kezâ: "Allah benimle kediyle oynadığı gibi oynar." buyurdular.
- Kezâ: Esmâ-i ilâhiyye, zât-ı ilâhiyyenin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhûr eder. Onun hükmü bitince diğer bir isimle telebbüs eder.
- Kezâ: Efendi hazretleri buyurdular ki: Bir gün huzûrda idim. Hazret-i Azîz şöyle buyurdular: "Allah bu dünyâda esmâ ile tecellî buyurur. Hangi esmâ ile zuhûr ederse [53]⁷⁴ diğerleri ona tâbî' olur." "Efendim şimdi Manî' ismi ile mi mütecellî?" dedim. "Evet" buyurdular. "Efendim, ya Rahmân, Rahîm isimleri var." "Ha ulan, onlar esmâ-i Muhammediyye'dendir. Onunla zuhûr edince tadından yenmez." buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- ⁷⁵ وَرَسَوْتَ بِعَطْبِكَ رَبَّنَا فَحَرُطِي [Ve-lesevfe yu'tike Rabbüke fe-terdâ]; taa râzı oluncaya kadar vereceğim." iltifâtında dedim ki, "Yâ Rab, bir vücûd bul da onu râzı et." buyurdular.
- Kezâ: Şeyhim beni demirci dükkânına götürdü. Kızgın demiri örse koyduktan sonra beş altı çekici aynı noktaya düştüğünü göstererek "İşte Ahmed sülûkün böyle olacak." buyurdular.
- Hoca Efendimiz hazretleri bizzât, "Bâzı zevât Hazret-i Ali Efendimiz'den Hazret-i Resûlullâh Efendimiz'e sallallâhu aleyhi ve alâ âlihi şikâyet ettiklerinde "Ondan bana şikâyette bulunmayınız,⁷⁶ innehû mahsûsun fî zâtillâhi Teâlâ"⁷⁷ buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Hazret-i Azîzimiz bir gün sağ ellerinin parmaklarının uçlarıyla mübârek vücûdlarına vurarak, "Bâzıları gelip buna saplanırlar." buyurdular.
- Kezâ: Medîne'de minber ile mihrap arasında teveccüh buyurup Hazret-i Peygamber zuhûr buyururlar ve bâzı iltifatlarda bulunurlar. Hazret-i Azîzimiz de kendilerinden üç şey suâl buyururlar. Birisi 'İsâmu'l[?] Karanî ile mülâkatlarıdır. Hakîkatinden suâl buyurmuşlar, "O benim, velâyet-i âmmeye kadh getirmezler." buyurdular.
- Kezâ: Nazîf Efendi'ye "Ben yakında gideceğim, cenâzeme gelme. Sen ta-

⁷⁴ 53-54. sayfalar 1968 tarihli nüshada eksik olduğundan *Mehmedalinâmê*'den tamamlandı.

⁷⁵ "Rabbın sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın." Duhâ, 93/5.

⁷⁶ *Mehmedalinâmê* vr. 28b.

⁷⁷ O Allah'ın zâtına tahsîs edilmiştir.

hammül edemezsin.” buyurmuşlar.

- Kezâ: Avni Bey’in kardeşi Abdullah İstanbul’da askerlik ediyordu. Bir gün Mehmed Efendi hazretleri havalanın sıcak olması münasebetiyle “Abdullah bir kaç gün geceleri sen türbede yatar mısın?” buyurdular. Abdullah da “Yatarım.” buyurdu ve sonra fakîre hitaben “Hoca yirmi gün burada terledi. Azrâil’e can vermesin.” buyurdular. Ne lütüf! Lütuf ve keremleri cümlemizin üzerine dâimâ tecellî buyursun.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Bir gün huzûrda bulunurken kendimi zabt edemeyerek sarıldım. Bir müddet sonra kendime gelip kapıdan çıkarken, “Çapkın” der, “Senin⁷⁸ için bir enfiye çekeyim.” buyurarak parmaklarıyla enfiye alıp öyle bir nazar buyurdular ki kēfîdimi kaybedip huzûrda bulunan ihvândan Feyzi Bey koluma girip beni Karakulak Hani’na getirmiş.
- Kezâ: Kuşadalı Efendimiz, Beypazârî Ali Efendimize hizmetleri esnasında bir gün kahve ocağında yemek yerken “İbrâhîm!” diye Ali Efendimiz seslenmiş. Hemen lokmalarını yutarak koşmuşlar. “İbrâhîm yemek mi yiyordun, tevekkeli değil benim de ağzımdan⁷⁹ [55] iki lokma geçiyordu. İki vücûd bir oldu. Artık burada durma[n?] olmaz. Şimdi iskeleye inip nereye vapur gidiyorsa binip gideceksin.” buyurmuşlar. Müşârun ileyh de boyun eğerek Mısır’a hareket eden vapura binip Mısır’a gitmişler. Sonra Beypazârî Ali Efendimiz hazretlerinin teşrîf-i bekâ buyurdıkları gün İstanbul’a gelerek namazına yetişmişler. Cenâb-ı Hak sırlarından ben fakîri de müstefîd buyurarak huzûra lâıyk bendeleri zümresine idhâl buyurmalarını Hazret-i Fahr-i âlem ve Hazret-i ve Aliyy-i [?.] ekrem ve cümle ehl-i beyt ve enbiyâ ve pîrân-ı uzmâmız hazerâtı hürmetine tazarru’ eylerim.
- Kezâ: Bir gün bayrâm ziyâretine gittik. Yarım saat kadar sohbet buyurdular. Sonra kalkıp mübârek parmaklarıyla oynar gibi neşelendiler. “Ben neşeleneyim ki âlem de neşelensin.” buyurdular.

Kezâ: Mehmed Efendimiz buyurdular ki:

- Köpekleri topladıkları zaman Azîmimiz’e arz ettim. “Ulan, Allah yerden taşları alır, insanların üzerine yağdırır. Allah insanlara gelecek belâyı bunlara yükletti, sus!” buyurdular.
- Osman Efendi (Merhum Erzincanlı Tefîk Bey’in arkadaşı) medresede okurken Hazret-i Azîmimizi ziyârete gider. Kendisine, “Sen medresede

78 *Mehmedalinâme*, vr. 29a.

79 *Mehmedalinâme*, vr. 29b.

okuyorsun. Tahsîlini bitir, buraya öyle gel. Yalnız sana bir ders vereyim. Kimseyi [56] incitme. Avcılıkla uçan kuşlara bile dokunma.” buyurmuşlar.

Nevres, Bey rivâyetiyle:

- Lüzûm hâsıl olup da hareminizle ayrılırsanız diğer bir ere varıncaya kadar, ere vardıktan sonra sizdeki rahatı bulamazsa onun kadar rahat ettirecek derecede yardım etmeye mecbûrsunuz.

İhvândan Eşref Efendi rivâyetiyle:

- Bendendirler halka ne karışırlar; halktandırlar, bana ne gelirler? Götürürler, getirirler; götürürler, getirirler; götürürler, getirmezler.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Sen mi Sâlih Baba mı döğdü? Sen mi Salih Baba mı döğdü?

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Bu neş'e-i Muhammediyye bir zamanlar Arabistan'da çalkandı. Nihayet meczûbluğa müncer oldu. İran'a intikâl etti. Orada da ilhâda müncer oldu. Türkistan'a intikâl etti. Orada da mütearrıza müncer olarak yine Arabistan'a intikâl edecektir.
- Benim sükûtumdan anlamayan, kelâmımdan bir şey anlamaz.
- Kezâ: “Olmuş olmuştur, olacak da olmuştur. Olacak bir şey yoktur.” buyururlardı.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- [57] Mehmed Efendimiz buyurdular: Bir gün huzûrda iken gönlümden, “Efendim fakîrde keşf u kerâmet olsa...” gibi gönlümden geçiriyorum. “Ulan! Keşf meşf ne yapacaksın, sen bana bak, ben sana bakayım. Bu sana yetişmez mi?” buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Birgün huzûrda bir kaç ihvânla, Ali, Âsım bulunuyorduk. Hazret-i Azîz sohbet buyuruyorlardı. Çocuk geldi. İleriye doğru giderek yüksek sesle Kur'ân okumaya başladı. Hazret sohbeti kestiler. Çocuk Kur'ân'ı bitirdi. Giderken, “Gel, şuraya oturup bana ilâhî oku.” buyurdular. Çocuk ilâhîyi okumaya başladı. Hazret cebzelenip avuçlarının içini çocuğa öptürerek bir de tokat atar gibi iltifat buyurarak, “Haydi git.” buyurdular.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle: Mehmed Efendimiz hazretleri buyurdular:

- Birgün huzûrda bulunuyorum. Bir çocuk Kur'ân okuyorlardı. Diğer birisi geldi, câmekânın kapısını açık bırakarak türbeye girdi. Ba'de'z-ziyâre yine

kapıyı açık bırakıp gitti. Çocuk kalkıp, o adamın hareketine kızar gibi yaparak kapıyı kapadı. Hazret-i Azîz, “Şu adamın istîdâtsizliğine ve şu çocuğun istîdâdına bak!” buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- [58] Şemseddîn’i göndermezdim ama Muhammed aleyhissalâtü vesselâm istedi, gönderdim.

Tunuslu Hasan Efendi merhûm rivâyetiyle:

- “Nâsiruddîn Şâh imânını kurtararak gitmiştir. Çünkü Şemseddîn’i severdi. Bizi sevenleri seven imânını kurtarmadan âhirete gitmez.” buyurdular. O zaman Tunuslu Hasan Efendi, “Ya seni seven?” deyince, yüzlerine elle riyle berây-ı iltifat [v]urarak, “Sus, oraya laf yok!” buyurdular.

Beykozlu Ali Bey rivâyetiyle:

- Amcam Miralay Hasan Bey’i maiyetindeki kaymakam Sâlih Bey jurnal eder. Amcam da teessüründen felce uğradı. Hazret-i Azîzimize teşrîflerini ricâ ederek fakîrhâneye getirdim. Evde diğer bir odada Hasan Bey’in kızı son nefesinde yatıyordu. Hasan Bey’in odasına girdiler ve secdeye kapanarak biraz durduktan sonra “Hastayı yukarı kaldırın.” buyurarak diğer hastanın odasını teşrîf buyurdular. (Halbuki biz kendilerine ondan hiç bahsetmemiştik.) Ve kızcağıza, “Bana pelte yapacak mısın?” “Evet Efendim.” “Kendi elin ile getirecek misin?” “Evet Efendim.” “Ben börek de isterim.” “Peki Efendim.” Efendi hazretleri teşrîf buyurdular. Komşumuzda bulunan bir kız çocuğu vefât etti. Bizim kızcağız kurtuldu. Jurnal eden Sâlih Bey kapının önünden geçerken orada bulunan [59] Hasan Bey’in çavuşuna “Nasıl oldu?” diye sorar. Çavuş da “Elhamdülillâh iyileşti.” der. “Bekle, onun müddeti kırk gündür. Kırk gün sonra ölür” der. Lâkin üç gün geçmeden kendisi öldü, gitti.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- “Yaptığınız kabahati kimseye söylemeyin, hüküm giyer. Çünkü şâhit oluyor.” buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri İmâm Ziyâ Efendi’den:

- Bir gün huzûrda idim. “Saatin var mı?” buyurdular. Ben de, “Var efendim.” dedim. “İşliyor mu?” buyurdular. “Evet efendim.” dedim. “Şimdi buraya bir bahriyeli geldi. Saati işlemiyormuş. Saatini işlettim. Ayaklarını omzuna aldı, gitti.” buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Efendi Hazretleri buyurdu ki, “Tevekkül bâbında durmazlarsa biraz şey verip savarlar.”

Hoca Efendimiz hazretleri bizzat:

- Onların kabûlü her şeyden âlâdır. Asıl bahtiyârlık odur.⁸⁰
- Kezâ: Efendi Hazretleri bir gün Yakacık'a giderken birden bire cebelenip "Bizim ihvân bahtiyârdır. O bahtiyârlığı zuhûrunda görürler." buyurdular.

Göztepe müezzini rivâyetiyle:

- [60] Çan, kampana sesini işittiğiniz zaman "Rabbenâ la tüzîğ kulûbünâ ba'de iz hedeytenâ ve heb lenâ min ledünke rahmetin inneke ente'l-veh-hab"⁸¹ deyiniz.
- Kezâ: Karşınıza bir imam [adam] geldiği zaman yüzünü gördüğünüzde hakkı hatırlatıp zikrettiriyorsa o mü'mindir.

Hoca Efendimiz Hazretleri:

- "Bursalı İsmâil Hakkı hazretleri Allah ile çok uğraştı. Nihayet ⁸²قُلْ كُلُّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ [Kul küllün min indillah] dedi, işin içinden çıktı." buyurdular.
- Kezâ: İbrâhîm aleyhisselâm ile müşerref olduğumda uzun zaman yaşayacağıma tebşîr buyurdular.
- Kezâ: Bir gün Süreyyâ Bey ile Mehmed Efendimiz hazretleri huzûrda bulunurken Efendi hazretleri, Hazret-i Azîzin sohbetinden cebelenmişler. Süreyyâ Bey bir iki defâ Efendi hazretlerinin yüzlerine mu'terizâne bakmış. Hazret-i Azîz, "Ne bakıp durursun? Onun velâyetinin nübüvveti zuhûr edecek, vücûd-ı mutlak olacak, onu kimse anlamayacak." buyurmuşlar.
- Kezâ: Efendi hazretlerinin köylerinin civârında Balımcık Sultan nâmında bir zât yatarmış. Bir harb vukuunda eli kılıçlı olarak görülürmüş ve türbesinde bulunan ibrik akşamdan doldurulur, sabahleyin boş bulunurmuş. Hazret-i Azîz'e arz etmiş. "Dur bakalım ulan!" buyurmuşlar. [61] İki mübârek parmaklarıyla iki kaşlarının arasını tutarak bir lahza tevakkuftan sonra, "Ha ulan, büyük zât mısın?" buyurdular.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- [Eğer senin sırrında işret etmek yoksa kimse senin yanında işret edemez, buyurdular.]⁸³

80 *Mehmedalinâme*'de Sühyel Bey bu sözün altına şöyle bir not düşmüş: Miralay Mehmed Hilmi Şanlıtop. Buve'yi [Bouvet] Çanakkalé'de bauran, Amiş Efendi ihvânından. Bk. *Mehmedalinâme*, s. 31b.

81 "Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin." Âli İmrân, 3/8.

82 "De ki: Her şey Allah'tandır." Nisâ, 4/78.

83 Bu ifâde *Mehmedalinâme* nüshasında var. Bk. *Mehmedalinâme*, vr. 32b.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Yapıtığınız kabahati kimseye söylemeyin, vücûd giyer, mesûl olursunuz.
- Kezâ: Ben gençliğimde mutaassıbtım. Lisân okuyanlara itirâz ederdim. Şeyhim bir gün buyurdu ki: “Ahmed, bir İngiliz, bir Fransız, bir Rus geldiler. Fâtîha-i şerîfeyi kendi lisânlarında okursan müslüman olacaklar.” buyurdu. Ben de durdum kaldım.
- Kezâ: Vazîfeniz başında benden selâm getirip de bir şey teklîf edilirse yapmayınız.

Miralay Hilmi Bey⁸⁴ rivâyetiyle:

- Hazret-i Azîzi ilk ziyâretimde “Bu milletin hali ne olacak?” diye sordum. “Gavurlar ğîrer, yine çıkar. Allah dinini hıfz eder.” buyurdular.⁸⁵ Kezâ, üçüncü defâ ziyâretlerine gittiğimde kalbimden “Bir mürşid-i kâmil istiyorum beni kabûl et.” diyordum. “Sen mürşid istiyorsun, ben de seni kabûl [62] ettim. Şimdi ayaklarını omuzlarına dür, git!” buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Hazret-i Azîzimiz Efendimiz su içerken sudaki tecellî-i hakkîye işâreten “Sana çok şükür.” buyuruyorlardı.
- Kezâ: Bir gün [Mehmed]⁸⁶ Efendi hazretleri huzûr-ı Hazret-i Azîz’de cünbüşleşirken Cici Sultan içeri girmiş, “A ayol! Ne oluyorsunuz?” demiş. Hazret-i Azîzimiz de “Ha, biz vekîl ile görüşürken dünyâ ve âhireti unutturuz.” buyurmuşlar.
- Kezâ: Şeyhim bana buyurdular ki: “Ahmed, sen huzûrdasın, diz otur.” buyurdular.

Nusret Hanım rivâyetiyle:

- Hazret-i Hatîce (r.a.) vâlidemizin vefâtı sırasında Hazret-i Resûlullâh Efendimiz, “Yâ Hatîce! Ortağın olan Hazret-i Meryem’e benden selâm söyle.” [buyurdular.]

84 Yukarıda da zikri geçen, Manastırlı Mehmed Hilmi Şanlıtop (v. 1365/22 Nisan 1946). Çanakkale Savaşı’nda Fransızların Bouvet deniz zırhlısını batıran, Mecidiye bataryasının komutanıdır. Kabri Emin Baba Dergâhı yakınındadır.

85 Mehmed Hilmi Bey Çanakkale Savaşları sürerken bir ara izin alır İstanbul’a gelir, Amiş Efendi’yi ziyâret eder. “Bu memleketin hali ne olacak” diye Efendi hazretlerine sorar. Bunun üzerine de Amiş Efendi bu sözü söyler. O vakit 1915 yılı Mart ayından sonraki bir tarihtir. Nitekim düşman 12 Kasım 1918’de girmiş, 6 Ekim 1923’te çıkmıştır. bk. Sayar, *Gölpınarlı*, s. 173-174.

86 Bk. *Sohbetname*, s. 33

Hoca Efendimiz Hazretleri:

- Dâmâd-ı âlileri Hasan Efendi hazretlerine: “Hasan [Ha sen]! Ha ben!” buyurdular. Bir gün de “Mürşid değildir, mürşid muâvinidir.” buyurdular.
- Kezâ: Dâmâdı Hasan Efendi hazretleri cem‘iyete nâil olmuşlar, tenezzül etmemişler.
- Kezâ: [63] Bir gün Mehmed Efendi’ye “Bana sarılsa idin daha iyi olurdu. Ama Halil’e sarıldın. Benden Halil’e, Halil’den sana.” buyurmuşlar.
- Kezâ: Azîz Sultan, Efendi hazretlerine “Bana kavuştuğunla şükrediyor musun?” buyurdular. “Ederim Efendim.” “Bana kavuşmasaydın senin hâlin ne olurdu?”

Nevres Beyefendi:

- Hazret-i Ali aleyhisselâm Efendimiz Hazret-i Resûl sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimize “Yâ Resûlallâh, namaz kılmak istemiyorum. Ama ezân okunduğu zaman içim sızlıyor.” buyurur. Hazret-i Resûl sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz de, “Akıbetin hayır olduğuna işaretir.” buyurdular.

Göztepe[li] müezzin efendi rivâyetiyle:

- Hareket-i arzdan bir kaç gün sonra huzûra gittiğimizde, “Ananız sizi beşikte salladı mı?” buyurdular.

Nusret Hanım rivâyetiyle:

- Efendi Hazretleri bir gün Hazret-i Azîzimiz sultânımız efendimize: “Efendim, sizin karşınıza günde bu kadar zevât gelir. Onların ne ahlâkta, ne halde olduğunu nasıl anlarsınız?” Gülmüşler de “Onlar kendilerini sana anlatırlar.” buyurur.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Bir gün cünüb olarak huzûr-ı Hazret-i Azîz’e giden ihvândan biri derûnî ızdırâbatta iken Hazret-i Azîzimiz “Ulan, senin cenâbetliğini [64] bir kova su paklar. Benim cenâbetiğimi yedi deryâ paklamaz.” buyururlar.
- Hoca Efendimiz hazretleri bizzât, “Sen verdin, biz yedik. Vermesen ne yedik?!”

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Bir gün üç ihvân ile şeyhimin huzûrunda iken Emrullâh Efendi’ye “O benim hocam.” diğeri, “Bu benim fakîrim.” buyururlar. Ben de, acaba bana ne buyuracaklar diye muzdarib iken, “Bu da benim kıtmîrimdir.” buyurdularında pek memnûn oldum.

Kezâ: Efendi hazretleri buyururlardı ki:

- “Vuslat-ı hakîkiyye olmadan evvel Azîzimiz sultânımız dört defâ kendilerini envâr-ı Ahmedîleriyle bana gösterdiler.”

Eşref Efendi rivâyetiyle:

- Mustafa Efendi bir gün huzûrda iken Hazret-i Azîzimiz’e, “Efendim, vücûdca biraz hoşsunuz galiba?” demiş. Hazret-i Azîzimiz de “Mustafa sen Allah’ın işine karışma.” buyururlar.
- Kezâ: Bir gün Firuzağalı Hasan Efendi ile huzûrda iken Hazret-i Azîz, “Hasan Efendi ne semtte oturuyorsunuz, câmi yakın mı?” buyururlar. Hasan Efendi, “Efendim, her yer câmi değil mi?” dedi. Hazret, bendelerine bakarak, “Çocuklar lafını öğrendi.” buyururlar.
- Kezâ: [65] Bir gün Firuzağalı Hasan Efendi diğer iki ihvânla huzûrda iken kapı açılır. İçeri bir hamal girip, “Baş türbedâr burada mıdır?” der. Hazret de, “Baş yok, kış buradadır.” buyururlar. “Ne istiyorsun?” “Efendim su getirdim, nereye koyayım?” Onun üzerine Hasan Efendi’ye “Hasan bunu eve götürüver.” Hasan Efendi fiçıyı kendi götürmek ister. Hamal vermez. Eve gelip de fiçıyı indirince Hasan Efendi hemen arkalığı kapıp “Benim de hizmetim olsun.” der, fiçıyı arkasında taşır. Dönüşte hamal, “Bu zât sizin nenizdir?” Hasan Efendi de, “Bizim Efendimiz, huzûrlarında mütenâ‘im oluruz.” der. “Acaba ben de gelsem, kabûl eder mi? der. “Evet.” der. Hamal türbeye gelince, “Ben bir abdest alayım.” der. Hasan Efendi huzûra girer. “Hasan, hamaldan hoşlandın mı? Ayartalım mı?” buyurur. Hamal gelip de mübârek ellerini öpünce elinden tutup huzûrlarında otururlar. “Ben ne dersem sen de onu söyle.” buyururlar. “نصر [Nasara/yardım etti]” buyurur. Hamal da “Nasara”; “جلس [Celese/oturdu]” “Celese”; “فتح [Feteh/açtı]” “Feteha”, buyurduktan sonra bir nazar buyururlar. Hamal, “Allah” deyip mağşî aleyh olur. Biraz sonra hamal sahve gelince “Ben seni severim, sen de beni sever misin?” buyururlar. Hamal da, “Severim efendim.” der. “Sen ara sıra [66] buraya gel.” buyururlar. Altı ay sonra da işini ikmâl ile memûren memleketine gönderirler. Hamalın ismi Şirolu Osman imiş.
- Firuzağalı Hasan Efendi, Hazret-i Nûru’l-Arab’ın mahdumu Hacı Şerîf Efendi’yle Kerîm Efendi Dergâhı’nda iken inkişâf hâsıl olmuş. Bâzı uygunsuz hâl görmüşler. Şerîf Efendi, “Kalk Hasan, bir daha bu dergâha girmek olmaz” demişler, Hazret-i Azîz’e gelmişler. Hoca Efendimiz hazretleri, “İlim, irfân demektir. İrfân hakkı bilmektir. Eğer hakkı bilmezsen, ha bir kuru emektir.”

- Hoca Efendimiz hazretleri bizzât, “Allah’ın öyle kulları vardır ki Allah’ın üzerine yemin verseler behemehâl Allah onların yemînini icrâ buyurur.”⁸⁷
- Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle: “Tevhîd lastik gibidir. Uzattırsan kâinatı içine alır. Daraltırsan bir çok şey almaz.”

Hoca Efendimiz hazretleri:

- İsmâîl Hakkı hazretlerinin şeyhi Atpazarî, rihletleri zamanında İsmâîl Hakkı hazretlerini yanlarına çağırarak “Kalbimi yokladım, senin [67] kalbin gibi kalbimi doldurmanı bulamadım. Nefesimi sana veriyorum.” buyurarak dillerini çıkarmışlar. İsmâîl Hakkı hazretleri öpmüşler, göçmüşler.

Yusuf Bahri Bey⁸⁸ rivâyetiyle:

- Balkan Harbi’nde beni tâyîn ettiler. Huzûra gittim. “Efendim harbe gidiyorum.” dedim. “Yo, öyle deme, harbe gidiyorum denmez, harb bir emri azîmdir. Bilâ-taleb tâyîn edilirse, tâyîn edildim, denir.”⁸⁹
- Kezâ: Rical, önünde kantarcı sırtığı bulunan değildir. ⁹⁰ رِجَالٌ لَا تُلَهِيبُهُمْ بَيْعَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ [Ricâlün lâ tülhihim ticaretün velâ bey’in] âyeti ile târif olunandır. Erkekten olduğu gibi kadından da olur.

Nusret Hanım rivâyetiyle:

- Efendi hazretleri buyurlardı ki, “Bu âlemden giderken insanı yakıp kuruturlar yâhûd limon gibi sarartırlar.”

Hoca Efendimiz hazretleri bizzât:

- Hakikat-i salât, insan-ı kâmile bir secdeden ibârettir. *Elestü bi-rabbiküm*’de rûhun *belâ*’sını burada izhârdan ibârettir.

Nusret Hanım rivâyetiyle:

- Yüzmeyi öğrenmeden denize girerseniz boğulursunuz.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- [68] Sıfat, kısalt. Celâl, cemâl ikisini birleştir: Kemâl.

87 “Nice saç başı dağınık, toza toprağa bulanmış, paçavra gibi iki parça eski/yırtık elbiseliler vardır ki, kendilerine iltifat edilmez, kimse onları adam yerine koymaz. Fakat eğer bunlar Allah’a yemin etseler, Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz. Berâ b. Mâlik de onlardandır.” (Tirmizi, *Menakıb*, 55; İbn Mâce, *Zühd*, 4)

88 Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar’ın dedesi Yusuf Bahri Nefesli.

89 Bu söz Hamdi Hızalan Bey’in beyânına göre Nevres Bey’den de nakledilmiştir. Bk. Öztürk, *Muhammed Tevfik Bosnevî*, s. 26.

90 “Hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah’ı anmaktan alıkoymadığı bir takım adamlar ...” Nûr, 24/37.

Eşref Efendi birâderimiz rivâyetiyle:

- Eve girersen halvet, çıkarsan celvet.

Eşref Efendi birâderimiz rivâyetiyle:

- Taşı nûr, toprağı nûr. Kâmil ölmez, kapdan kaba taşınır.
- Hamamî Tefvîk Efendimiz hazretleri bir gün ihvânı ile birlikte Kâğıthâne’de teferrüce çıkarlar. Beş on gün kalır. O zaman Karyağdı Tekkesi’nde Bektâşî cânlarından bir zât varmış. Orada tepeye çıkar demlenirmiş. Ve bu zevâta da ‘hay hûcu’lar, dermiş. Bir gün Hazret abdest alıp o cânın bulunduğu tarafa doğru gider ve onun kulağına bir şeyler söyler. O cân hemen Hazret’in ayaklarına kapanarak, “Vallâh budur, billâh budur. Bundan başka yâğdır.” diyerek bîat eder ve dergâhı terk ederek Hazret’e kul olur. Sordukları zaman “Kırk beş sene evvel şeyhim âlem-i cemâle teşrîf buyururken senin kulağına kim yukarıdaki sözü söylerse senin sülûkun onun elinde biter, buyurdu. Kırk beş senedir buna muntazırım.” der.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Süt içerken ağzınızda iyice dolaştırın. Lu’ab ile karışsın.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Zât görünür, bilinmez; sıfât bilindir, görünmez.
- [69] Kezâ: Şeyhim bana buyurdu ki: “Kaya gibi ol. Kımıldatan olursa kımıldamalı.”

Kezâ, rivâyetiyle Mehmed Efendi hazretleri:

- “Bana kavuştuğuna şükreder misin? Bana kavuşmasaydın senin hâlin ne olurdu?”
- Kezâ: “Şeyhime, ‘Ya ondur,⁹¹ ya öldür, ya seyâhat ver!’ diye ricâda bulundum. İki sene Trabzon havâlisine seyâhat çıktım. Kendilerinden kaçardım, yolumu değiştirdim. Bir gün hap hap karşı geldi. “Ben ciğerine kancayı taktım, nereye gidersen git, delik Allah’ındır.” buyurdu.

Kütahyalı Süleymân Bey ihvânımız rivâyetiyle:

- Kur’ân’ı kapatırken “Yâ Râb cümle ümmet-i Muhammed’le beraber ilmiyle âmil eyle.”
- Mehmed Efendimiz, Sultânımıza buyurmuşlar ki “Kur’ân-ı Kerîm’de bâzı kelimât vardır ki takdîm te’hir olunursa mânâ-yı hakîkisi zuhûr eder. Bâzen harfin takdîm ve te’hiri îcâb eder. Bunu ârif bilir.”

91 Ondurmak: İyileştirmek, şifâ vermek.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Kâmilin kabûlü, şefaât-i hâssaya nâiliyettir.
- "Gökten düşenin parçası bulunur, gönülden düşenin parçası bulunmaz.
- Abdülmecid Sivâsî hazretleri: "Kâdir'i anlamayınca kader [70] anlaşılmaz. Kâdir anlaşılınca da kader mestûr kalmaz."
- Bir gün Makbûle Hanım'la kızı Nusret Hanım birlikte huzûra giderler. Giderken de iki hevenk üzüm götürürler, huzûra bırakırlar. Bana haber gönderirler. "Efendim sen ihtiyarladın, yerinize bir vekîl tayîn ediniz. İstemezseniz biz tayîn edeceğiz." Düşündüm onların tayîn ettikleri benim işime gelmez. Ben kendime vekîl tayîn ettim. "el-vekîl ke'l-asîl". Vekîl aslın aynıdır. Türkler bunu bilmez." buyurunca Makbûle Hanım, "Efendim sana kimse vekîl olmaz." demiş. Sonra Hazret-i Azîz, Nusret Hanım'a "Git türbede benim vekîlim vardır. Çağır! Lâkin vekîl efendi de ha!" buyurmuşlar. Nusret Hanım türbeye gidip Mehmed Efendimize, "Efendim çağırıyor" der. "Kız, senin efendin kimdir?" buyurur. Nusret Hanım: "Efendim, işte türbe-i müşârun ileyhte." Hemen koşar, huzûra gider. "Al bunları eve götür." buyurur. Müşârun ileyh de hevenklerin birini eline, diğerini de diğer eline alır. Bu sırada Hazret-i Azîzimiz sultânımız, mübârek ellerinin ayalarını yere tevcih buyurarak sağa sola meylederek müşârun ileyhe nazar buyurunca Mehmed Efendimiz de neşelenerek iki tarafa raks ederek epey müddet meclis bu neşe ile meclis-i pür-zevk ve neşe olur. "Vekîl, vekîl! Beni sen meydana çıkardın. Dünyâda, âhirette [71] senden ayrı değilim." buyururlar.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Melâikenin avâmı ve havâsı, insanın havâsına hâdimdir. Melâikenin avâmı, havâsı, hâssu'l-hâsları insanların hâssu'l-hâslarına hâdimdir. İnsanların hâsları evliyâullah ve hâssu'l-hâsları enbiyâullahtır. Melâikenin hâssu'l-hâsları enbiyâullahtır. Melâikenin hâssu'l-hâsları İsrâfil, Azrâil, Cebrâil, Mîkâil aleyhimüsselâmdır.
- Fakîre bakarak, "İyi bir iş yaparsan bir vücûd gibidir, senin hâdimin olur. Fenâ bir iş yaparsan o da bir vücûd gibidir, zebânın olur. Allah senin için âhirette odun kömür yakmaz."

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Efendi hazretleri buyururlardı ki, "Vuslat-ı hakîkiyye olmadan evvel Azîz sultanımız hazretleri dört defâ kendilerini nûr-ı Ahmedîleriyle bana gösterdiler."

Müezzîn Efendi rivâyetiyle:

- Zülüflü İsmâîl Paşa'nın haremi, Küçük Hüseyin Efendi hazretlerinin der-vîşi imiş. Bir gün Hazret-i Azîz'in dervîşlerinden bâzı hanımlar bu hanı-ma: "Gel türbeye gidelim, bizim şeyhimizi de gör" demişler. Hanımlar yed-i mübârek-i Hazret-i Azîz'i öpmüşler. Bu hanım durmuş; Hazret, "Sen de gel hanım." buyurarak dâvet etmişler ve "Sen dervîş misin?" diye sormuşlar. "Evet efendim." [72] "Kimin?" "Küçük Hüseyin Efendi'nin." "Benim de dervîşim ol." "Efendim iki zâta dervîş olunur mu?" "Olur. Sen çok Kur'ân okuyorsun, onu biraz azalt. Kalbini dâimâ Hak'la bulundur. O vakit her şey Kur'ân olur! İçin dışın Kur'ân olur." buyurmuşlar.
- Tenezzül ayr-ı terakkîdir.
- *Ne tâlib-i dînyâyız/Ne râğib-i ukbâyız/Biz âşk-ı şeydâyız⁹² /Hû hû yâ men hû/Leyse'l-hâdî illâ hû.* Hazret-i Azîzimiz Efendimiz Makbûle ve Nusret hanımlarla birlikte söylerlermiş. Bâzen Makbûle Hanım'a "Sen bana bir ilâhî okuyuver." buyururmuş. Hanım da, "Tâlibin matlûbudur âşkın sey-rânı hû" ilâhîsini okurlarmış.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Şeyh Bekir Efendimiz hazretleri Hazret-i Azîzimiz sultânımıza buyurmuş-lar, "Beni put yap, tap! Ya sen bana bir tekme atarsın, sen kalırsın. Ya ben sana bir tekme atarım, ben kalırım." Şeyh Bekir Efendimizin türbeyi Azîzimiz sultânımıza devr muâmelesi ikmâl olunup muâmelenin hitâmını Azîzimiz kendilerine arz edince, "Sen şöyle bir dolaşiver de gel." buyur-muşlar. Azîz hazretleri câmiye gidip biraz sonra hasta bulunan Hazret-i Azîzimizin huzûrlarına girdikte hazreti teslim-i ruh etmiş bulmuşlar. "Bir de baktım ki ben ölmüşüm, o kalmış." buyurmuşlar.⁹³

[73] Hoca [Mehmed]⁹⁴ Efendimiz hazretleri bizzât:

- İnsan-ı kâmil sâhibinin bir sözü var, pek hoş a gider. Buyururlar ki, "Havf u recâ kaydından kurtulmadıkça insan kâmil olamaz". Meselâ yüz evli-yullâhı idam etseler, kılı kıpırdarsa, yâhûd kendisine kutbiyyet, gavsıyyet zuhûru arzusu gelirse fakr-ı tâm sâhibi olamaz.
- Kezâ: Bütün ârifler Allah'ta fenâ bulur. Allah da kâmilde fenâ olur.
- Çerkeşî Azîz'e bir dervîş gelmiş. Biraz oturup giderlerken, "Efendim, der-gâhın masrafına yardım olmak üzere hediyem olsun size biraz altın ya-

92 Bu dize *Mehmedalinâme*'de var. Bk. *Mehmedalinâme*, vr. 38b.

93 Bk. *Mecmûa-i Tasavvuf*, s. 104a.

94 Bk. *Sohbetname*, s. 36.

payım.” der. Bu esnâda Hazret-i Azîz’in müridânından biri içeri girer ve türbe için koca bir kütle halinde bir şey getirir. “Efendim, râbîta-i şerîfeye mülâzemetle çift sürerken sapana bu takıldı. Fakîr de efendime getirdim.” der. Bir de torbayı açar bakarlar ki yekpâre bir altın kütesi. Dervîş, “Bakınız, hakîki altındır.” der. “Bir de ben bakayım.” buyururlar. Mübârek ellerini sürerek, “A bu kum imiş!” buyururlar. Bir de dervîş bakar ki kum. O zaman Azîzimiz, “Bizim dervîşlerimiz nefeslerini kimyâ ederler. Siz de böyle yapınız.” buyururlar.

- Hammamî Tevfîk Efendi Azîz’imizin müridânından birine râbîta hâlinde gider iken semavât münkeşif olmuş. Râbîtadan gaflet etmiş. Huzûra geldiğinde “Siz râbîta-i şerîfeyi bir temâşâyâ fedâ ettiniz.” buyurmuşlar.

[74] Evrenoszâde Samî Bey rivâyetiyle:

- Kuşadalı hazretleri sâhib-i zuhûrdur. İki üç yüz senede bir zuhûr eder. Karabâş-ı Velî hazretlerinden sonra sâhib-i zuhûr Kuşadalı’dır, buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Efendimiz hazretlerine Hazret-i Azîzimiz sultânımız efendimiz, “Türbeye gelen kadınlara dikkat ediyor musun? Onların içinde erkekleri vardır. Onlara dikkat!” buyurdular.
- Hazret-i Azîzimiz sultânımız bir gün Ömerü’l-Halvetî hazretlerinin huzûrunda bulunurken Kuşadalı Efendimiz hazretlerinin sohbetlerinden bahs buyurulmuş. Hazret-i Azîzimiz de bir şevk-i derûnî hâsıl olmuş ve böylece zevk ve tefekkürde iken Kuşadalı Efendimiz zuhûr buyurmuşlar. Vücûd-ı mübâreklerinin sadr-ı âlîlerinden yemîn ve yesâr ve tahtlarından birer şems zuhûr ederek hepsinin eşi’ası Hazret-i Azîzimizin üzerinde toplanmış. Ömerü’l-Halvetî hazretlerine arz ettikte müşarun ileyhın gözleri yaşarıp “Ahmed! Bu hâli nice ehlullâh arzu ederler, muvaffak olamazlar. Cenâb-ı Hak sana nasip buyurdu. Kuşadalı’nın ayniyeti kemâliyle sizde zuhûr edecek.” buyurur. (Hak cümlesinin fazl u keremlerini üzerimizden eksik buyurmasın, bi-hürmeti câh-ı Nebî ve Ehl-i beytîhî ve âlihi ilâ yevmi’l-kıyâme)
- Kuşadalı hazretlerinin Şam’da buldukları sırada Hazret-i Hâlid-i Bağdadî’nin halîfelerinden münzevî bir zât varmış. Bu zâtı gören hemen vücûdunun zikrettiğini görürlermiş. O esnâda kaymakamlıktan ma’zûl bir zât pek elîm bir vaziyette kalmış. Birisi kendisine “Burada bir şeyh-i Rumî vardır; (Kuşadalı Efendimizi [75] murâd ederek) kendisine mürâcaat edersen işin olur.” der. O zât da Hazret’i ziyârete gidip arz-ı hâl eder. Müşarun ileyh hazretleri bu zâta “Falan zâta (Hâlid-i Bağdadî’nin halifesine) gidiniz.” buyurur. “Efendim oraya giremem ki!” der. “Siz gidiniz, girersiniz.

Bizden de selâm söyleyiniz.” buyurur. Bu zât gider, hakîkaten bir mâniye müsâdif olmadan zâtın yanına girer. Selâmı tebliğ eder. “Biz pek ihtiyârız, taşra çıkmıyoruz; lütfen teşrîf buyururlarsa görüşürüz.” derler. Bu zât da gelip Kuşadalı Efendimiz’e söyler. “Pekâlâ gidelim.” buyururlar. Bu zâtle birlikte giderler. Yanlarına girdikleri zaman o zât istikbâl eder, otururlar. Biraz sonra ma’zûl zâta bir manzara açılır. Bakar ki Kuşadalı Efendimiz yüksek bir kürsüde oturuyorlar. Münzevî zât yerde bulunuyor. Kuşadalı Efendimiz ellerini uzatıp o zâtın elinden tutmak isterler. Üçüncüsünde ellerinden tutup kendilerini yukarı çıkarır, manzara kapanır. Biraz daha görüştükten sonra ayrılırlar. Müşârun ileyh hazretleri ma’zûl kaymakama “Bu zâtın irşâdı bize emr oldu. Lehu’l-hamd bu da oldu.” buyururlar.

- Kuşadalı Efendimiz hazretlerini bir zât dâvet eder. Namaz kılınacağı zaman ev sâhibi seccâdeyi serer. Kuşadalı Efendimiz kibleye tam müteveccih olmak üzere seccâdeyi biraz çevirmesini emir buyurur. O zât “Efendim kible bu taraftadır.” der. Seccâdeyi yine aynı cihete serer. Müşârun ileyh tekrâr ihtâr buyururlar. O zât yine ısrâr edince tekmiâl [76] oradakilerin keşiflerini açar. Kâbe-i Muazzama’yı görürler ve müşârun ileyh’in tashîh buyurdıkları mahallin hizâsında olduğunu müşâhede ederler. Hazret, “Cümledenize hac farz oldu.” buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Azîz Sultânımız Efendimiz, [Mehmed] Efendi hazretlerine, “Bir velî, Hazret-i İsâ kademine varınca kendisine mâide-i İsâ iner. Bana da falan mahalde indi. Lâkin inen mâideyi sana söylemem. Yalnız senin mâiden çift olsun.” buyururlar.
- Kezâ: “Bir gün çeşmeye geldim. Orada bulunanlara selâm verdim. Hiç birisi îade-i selâm etmedi. O anda celî olarak çeşme taşından *aleyküm selâm*’ı işittim.” buyururlar.

Yusuf Bahri Bey rivâyetiyle:

- Olmuş olmuştur, olacak da olmuştur.
- Kezâ: Bir gün muhabbet hakkında kalbimde hâsıl olan ukdeyi taşıyarak huzûra girdiğimde “Muhabbet ziyâde, noksan kabûl etmez. İlle’l-mevedde fi’l-kurbâ.” buyururlar.
- Hoca Efendimiz hazretleri hâkim iken, Azîzimiz Sultânımız Efendimiz hazretlerine hâk-i pâylerine yüz sürüp biraz hediye takdîm ederler. Mehmed Efendimiz hazretlerine “Bunu kim gönderdi?” buyururlar. O da, “Efendim ihvândan hâkim Ahmed kulunuz.” der. “Sen onlara selâm yaz. Dikkat et onlar Kuş [77] adalı’nın gülleridir.” buyurur.

Hafız Eşref Efendi rivâyetiyle:

- Bir gün Baharcı Mustafa Efendi ile birlikte huzûra girdik. Hazret-i Azîz biraz vücutca rahatsız görünüyorlardı. Mustafa Efendi, “Efendim vücutca biraz rahatsızlık var gâliba.” dedi. Hazret-i Azîz üç defâ “Mustafa sen Allah’ın işine karışma.” buyurdular.
- Kuşadalı Efendimiz, Mehmed Can Efendi’ye Hicâz’da taş atarken “Taşlayan ile taşlananın kim olduğunu gördün mü?” buyururlar. Mehmed Can Efendi’ye gönderdikleri zât Sultan Selim imâmı imiş. Mehmed Can Efendi’ye “Sizi bana gönderdiler ki kendilerini anlatsınlar.”
- Abdülganî Nablûsî hazretlerinin huzûrunda bir hâfız Kur’ân-ı Kerîm okur. “Gel öbür tarafa geçelim ben de okuyayım.” buyururlar. Kırâata başlayınca akmakta olan [su?] durup yükselmeye başlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Hazret-i Azîzimiz sultânımız “Yâ dünyâ ihdemî men hidemenî”⁹⁵ kelâm-ı kudsisini bâzen “Ahdümü men hidemenî”⁹⁶ diye buyururlarmış.

Süleymân Bey (merhûm Avni Bey’in birâderi) rivâyetiyle:

- Vâhidu’l-ehadin arzu ve irâdesine muhâlif hiç bir şey istemem ve kabûl etmem.

Hoca Efendimiz hazretleri:

- Hammâmî hazretleri için Hazret-i Azîzimiz⁹⁷ “Yerlerde, göklerde, dünyâda [78] ve âhirette zamanlarında ondan büyük kimse yok.” buyururlardı.
- Kezâ: Yokuşu severim, inişi sevmem.” buyururlardı.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Bir gün üzüm alıyorduk. Üzümcü dâneleri koyuyordu. Ben îtirâz edip “Koyma” dedim. “Bırak, dâneleri kime verecek.” buyurdular.
- Kezâ: “Kur’ân okurken veya salâvât-ı şerîfe getirirken nefesiniz kesildiği zaman içeriye yutkunduktan sonra nefes alınız.”

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- “Sâlihler yollarını doğrultmuşlardır. Bize küp dibindekiler lazımdır.”
- Kezâ: Mehmed Efendimiz hazretlerine Meşrûtiyet’i müteâkib bir kaç kere koğa ile su getirtip leğene döktürtüp ba’dêhû ellerini ayaklarını suyun içinde biraz zaman durdurduktan sonra “Al bunu el ayak değmez bir yere döküver.” buyurmuşlar.

95 Ey dünyâ, bana hizmet edene sen de hizmet et!

96 Bana hizmet edene ben de hizmet ederim.

97 *Mehmedaliname*, vr. 41b.

Nevres Bey rivâyetiyle:

- Hastayı sık sık ziyâret ediniz. Yanında çok durmayınız. Kendisine hissettirmeden okuyup alnını okşayarak çıkınız.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Fâtih için “Kırk sene rûhuyla güleştim. En nihayet bana [79] mutî⁶ oldu.” buyurdular.
- Alışveriş ederseniz ilk önce parayı veriniz, sonra malı alınız, buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri rivâyetiyle:

- Mehmed Efendi hazretlerine “Mehmed nasıl iyi idâre edebilir miyim?” “Evet Efendim.” “Ne bildin?” “Efendim ilhâm-ı zâtî ile idâre buyurursunuz.” “Ha işte böyle olacak.” buyururlar.
- Kezâ: Bir zâta “Sen saz çalmasını bilir misin?” “Evet Efendim.” “Nasıl çalarsın? Bildiğin gibi mi, bulduğun gibi mi?” “Bildiğim gibi.” “Yok olmadı. Ben kırk senedir çalarım. Lâkin bulduğum gibi çalarım.” buyururlar.

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

- Şeyhim bana buyurdu ki “Ahmed sen çok ricâle mülâki olursun, onlarda benim mesleğimi ara, meşrebimi arama.”
- Kezâ: Bir gün Hüseyin Avni Bey huzûra girer. “Ben üç şeyhe hizmet ettim. Bilirim şeyhe hizmet etmek çok güçtür.” buyururlar.

Hocamız rivâyetiyle:

- “Hicaz’a gidip gelen bir zât Hazret-i Azîmimiz sultânımıza [80] bir tesbîh hediye eder. Hazret de Efendi hazretlerine “Mehmed, ben yâr ile cümbüşte iken tesbîhi kopardım. Sen al da bak. Sen de koparırsan birine ver de çeksin.” buyururlar.

Hâfız Eşref Efendi⁹⁸ rivâyetiyle:

- “Hazret-i Resûl aleyhisselâmdan bana gelinceye kadar bu tecellîye kimse mazhar düşmedi. Ben Rahmânü’r-Rahîm tecellîsine mazharım. Benden şer beklemeyiniz.”
- Ağlayamıyorum. Eğer gözyaşı dökseler benim de gözlerim yaşarır. Küçüklerin gözyaşları büyüklere gelir. Onları müteessir eder. Onlar da ilticâ ederler. Allah da kabûl buyurur.

(Hitamûhû misk, 19.12.1969)⁹⁹

98 Eşref Ede.

99 *Mehmedalinâme*’nin bitiş tarihi 4.10.1961’dir.

EK-2

Amişnâme

Asrımızın mânevî en büyük şahsiyeti, hâmil-i emânât-ı sübhâniyye Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin güzîde hafîdi, faziletin, uluvv-i cenâbın mütevâzi timsâli, örnek insan Doktor Lütî Sabri Serinken Beyefendi dostuma, muhterem dedelerinin, rahmetli Mehmed Ali Yitik Bey tarafından toplanan menkıbelerinden çıkarılan mübârek sözlerinden mühim bir kısmını siz hakîkî sâhibine tevdi etmekle duyduğum bahtiyârlık sonsuzdur.

6 Mayıs 1968
Süheyl

121

- Sıfât, kısalt: Celâl cemâl. İkisini birleştir kemâl.
- Eve girersen halvet, çıkarsan celvet.
- Taşı nur, toprağı nur. Kâmil ölmez, kabtan kaba boşalır.
- Süt içerken ağzınızda iyice dolaştırın luab ile karışsın.
- Zât görünür bilinmez. Sıfât bilinir görünmez.
- Şeyhim bana buyurdu ki: Kaya gibi ol! Kımıldatan olursa kımıldamalı.
- Kur'ân-ı Kerîm'de bâzı kelimât vardır ki takdîm te'hîr olunursa mânâ-yı hakîkîsi zuhûr eder. Bâzen harfin takdîm ve te'hîri icâb eder. Bunu ârif bilir.
- Kâmilin kabulü şefâat-i hassaya nâiliyettir.
- Gökten düşenin parçası bulunur. Gönülden düşenin parçası bulunmaz.
- Melâikenin avâmı ve havâsı insanların havâssına hâdimdir.
- Melâikenin avâmı, havâsı, hâssu'l-hâsları, insanların hâssu'l-hâslarına hâdimdir.
- İnsanların hâsları evliyâullah ve hâssu'l-hâsları enbiyâullahtır.
- Melâikenin hâssu'l-hâsları İsrâfil, Azrâil, Cebrâil, Mikâil aleyhimüsselâmdir.
- Allah senin için âhirette odun kömür yakmaz.
- Kalbini dâimâ Hak'la bulundur. O vakit her şey Kur'ân olur, için dışın Kur'ân olur.
- Beni put yap tap. Ya sen bana bir tekme atarsın sen kalışsın. Ya ben sana bir tekme atarım ben kalırım.
- Bütün ârifler Allah'ta fenâ bulur. Allah da kâmil de fenâ bulur.

- [3] Kadınlara dikkat ediyor musun? Onların içinde erkekleri vardır. Onlara iyi dikkat et.
- Olmuş olmuştur. Olacak da olmuştur.
- Sen Allah'ın işine karışma.
- Vâhidu'l-vâhidin arzu ve irâdesine muhâliften hiç bir şey istemem ve kabûl etmem.
- Yokuş severim, inişi sevmem.
- Kur'ân okurken veya salâvat-ı şerife getirirken nefesiniz kesildiği zaman içeriye yutkunduktan sonra nefes alınız.
- Sâlihler yollarını doğrultmuşlardır. Bize küp dibindekiler lazımdır.
- Hastayı sık^kziyaret ediniz. Yanında çok durmayınız. Kendisine hissettirmeden okuyup alnını okşayarak çıkınız.
- Ben kırk senedir çalarım lâkin bulduğum gibi çalarım.
- Ben Rahmânu'r-Rahîm tecellisine mazharım. Benden şer beklemeyiniz.
- Ağlayamıyorum. Eğer göz yaşı dökseler benim de gözlerim yaşardı. Küçüklerin gözyaşları büyüklere gelir. Onları teessür eder. Onlar da ilticâ ederler. Allah da kabûl buyurur.
- [4] Bakayım, bu sana yetmez mi?
- Bizi sevenleri sevenler imânını kurtarmadan âhirete gitmezler.
- Yaptığınız kabahati kimseye söylemeyin, hüküm giyer. Çünkü şâhid oluyor.
- Tevekkül bâbında durmazlarsa, biraz şey verip savarlar.
- Bizim ihvân bahtiyârdır. O bahtiyârlığı zuhûrunda görürler.
- Karşınıza bir adam geldiği zaman yüzünü gördüğünüzde Hakk'ı hatırlatıp zikrettiriyorsa o mü'mindir.
- Vazîfeniz başında benden size selâm getirip de bir şey teklif ederlerse yapmayınız.
- Sen verdin, biz yedik. Vermesen ne yedik?
- Sen Allah'ın işine karışma.
- İlim, irfan demektir. İrfan Hakk'ı bilmektir. Eğer Hakk'ı bilmezsen ha kuru bir emek, demektir.
- Allah'ın öyle kulları vardır ki Allah'ın üzerine yemin verirlerse derhal Allah onların yemînini icrâ buyurur.
- Tevhîd lastik gbidir. Uzatarsan kâinatı içerisine alır. Daraltırsan bir çok şey almaz.

- Harbe gidiyorum, denmez. Harb bir emr-i azîmdir. Bilâ-taleb tayîn edilirse tâyin edildim dersin.
- Hâkikat-i salât insan-ı kâmile tek bir secdeden ibârettir. O secde ruhun ruh-ı azîme inkıyâdından ibârettir. *Elestü bi-rabbiküm*'de ruhun bilâ-şey burada izhardan ibârettir.
- Yüzmeyi öğrenmeden denize girerseniz boğulursunuz.
- [5] Kaç numara verelim diye sorduğun zaman ne derlerse onu veremeyeceksen sorma, sözün nereden geldiğini bil.
- Dış kapıyı kapa, iç kapıyı aralık bırak.
- Güvercinler ile örümcekler Allah'ın rahmet askerleridir. Bir çok enbiyâya hizmet etmişlerdir.
- *Hayyâle's-salâh* mü'minleri salâta, *hayyâle'l-felâh* münkirleri felâha dâvettir.
- Ululuk Hak'tan atâdır. Onu istihfâf etmek hatadır.
- Bir yere girdiğiniz zaman kapıyı nasıl bulursanız öyle bırakınız.
- Varlıktan yokluğa düşmüş olanlardan birisine muâvenet etmek isterseniz kût-i yevmiyye ile muaâvenette bulununuz.
- Allah tecellîsini tekrâr etmez.
- Esmâ-i ilâhî zât-ı ilâhiyyenin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhûr eder. Onun hükmü bitince diğerk bir isimle telebbüs eder.
- Allah bu dünyâda esmâ ile tecellî buyurur. Hangi esmâ ile zuhûr ederse diğerkleri ona tâbi olur. Rahmân, Rahîm isimleri esmâ-i Muhammediye'dendir. Onunla zuhûr edince tadından yenmez.
- Ben neşeleneyim ki âlem de neşelensin.
- Kimseyi incitme! Avcılıkla uçan kuşlara bile dokunma.
- Bendendir halka ne karışır. Halkdandır bana ne gelirler.
- Benim sükûtumdan anlamayan kelâmımdan bir şey anlamaz.
- Olmuş olmuştur. Olacak da olmuştur. Olacak bir şey yoktur.
- Keşfen meşfen ne yapacaksın, sen bana bak ben sana.
- [6] Birisi yeni bir ev yaptırırsa, rütbe alırsa, yeni bir elbise giyerse tebrîk etmeyin.
- Haydi, haydi kapıları kakalım. Yârı cânda kıştırıp onda halvet edelim.
- Görünen mertebedir, hakîkati Hak'tır.
- Bizim yolumuzun esâsı Allah'tan gafil olmamak, kimseyi incitmemek.
- Siz derse ders hazırlayarak girmeyiniz. Kalben talebeye bîat ediniz. Onlar lâzım olan şeyi size söyletirler.

- Her şeyin muhabbeti fenâ bulur. Mürşid muhabbeti fenâ bulmaz. Gittikçe artar.
- Biz illetten, kılletten, zilletten âri olmayız. Yalnız yatacak derecede hastalık vücûdumuzu istilâ edemez.
- Rüzgâr iniltisi, kapı gıcirtısı, sinek vızıltısı hep Hak'tır.
- Medîne'ye gidip Muhammed'i toprağın altında aramayınız.
- Bulmalı, duymalı, doymalı.
- Tenezzül ayn-ı terakkîdir.
- Vazîfeyi yaparken "Yâ Rabbi! Sana hizmet ediyorum" demeli.
- Elinizden bir şey giderse yerinme, bir şey gelirse sevinme.
- Hastalandığınız zaman ağır gelmeyecek, yapılacak bir nezîr yapınız.
- Sizden birisinin hâlini sorarlarsa tek bir iyi hâlini biliyorsanız onu söyleyiniz.
- Bir kahvede oturursanız yanınıza birisi gelirse kahve ısmarlayınız. Osmanlılık budur.
- Karşınızda ders okumak üzere gelenler indallâh sizden büyüktür.
- Bir yere gittiğiniz zaman menhiyyâtta bir şey verilerse bir bahâne bulunuz, haramdır diye reddetmeyiniz. Mideme dokunuyor, doktor menetti, gibi.
- [7] Muhabbetin galeyânı hâlinde hüküm sâlikindir.
- Helvaya konulacak zamanı helvacı bilir.
- Allah'ın senin alınına yazdığı şeyin men'ine Muhammed bile kâdir değildir.
- Allah mükevvenâtı zulmette halk etti. Zulmet, vahdet demektir.
- Hastanın yanında en hafif lisanla bile konuşmayınız, çünkü işitir.
- Sen Allah'a hizmet et, Allah tekmil kullarını sana hizmet ettirir.
- Medîne'de ölü, Medîne'de oturmayın. Çünkü adileşiyor.
- Osmanlı'dan sözünü, âriften gözünü, evliyâullahtan özünü saklayamazsın.
- Düzeyim deme ha, koparısın. Nasıl bulursan öyle çal.
- Analar Allah'ın Rahîm sıfatına, babalar da Rezzâk sıfatına mazhardırlar.
- Tûr-ı Sîna makâm-ı meşhûrdur.
- Nasîp olursa olursa nasîbini yer altında bulur.
- Çok Kur'ân okuyan bunamaz.
- Erce mi konuşalım, oyuncakça mı? Erce akılca, oyuncakça hakikatçe.

- Kıyamette (mahşerde) içler dış, dışlar iç olacak.
- Cennetlik misin, cehennemlik misin bilmek istersen, bulunduğun hâle bak. Bulunduğun hâlin cennetlikse cennetliksin, cehennemlikse cehennemliksin.
- İmâm metbu‘ demektir. Cemâat da kendi vücûdudur. *Küllü musallîn imâmün velev kâne münferiden* hadîsinin mânâsında böyle buyurmuşlar.
- Allah bizden râzı olmasaydı bizi dünyâya getirmezdi. Ben Allah’tan râzı olmalıyım.
- [8] Kaya gibi olmalı, kımıldatan olursa kımıldamalı.
- Allah’ın öyle nedîmleri vardır ki Muhammed’den dahi gizlidir.
- Bütün kullar Allah’tan korkar. Allah da âlim kullarından korkar.
- Evden çıktığınız zaman hicrete niyet ediniz.
- Allah sûretimle zâhir oldu.
- Hazret-i Âdem’e Allah hitâp etmiş “Yâ Âdem! Sen beni eskisi gibi göremezsin. Görmek istediğin zaman fer‘in olan Havvâ’ya bak. Havvâ’ya hitâb etmiş, “Yâ Havvâ! Sen beni eskisi gibi göremezsin. Görmek istediğin zaman ehlin olan Âdem’e bak.”
- Bedel, mübeddel-i minhin aynıdır.
- “İnnemâ yahşellahe min ibadihi’l-ulemâ.” Allah âlim kullarından haşyet eder. Haşyet eder de titrer mi? Yok. Pâdişâhın vezîrini sayması gibi sayar.
- Keşif meşif ne olacak? Sen bana bak ben sana bakayım.
- Âdem’e ilk inen suhuf hesab, birden dokuza kadar rakamlar, ikincisi hendese, üçüncüsü mîmârîdir. Onun için hesap kıyâmete kadar terakkî edecektir.
- Kapalı kutuya mal konmaz.
- İşiniz varken bırakıp bana gelmeyin.
- “Efendim emrediniz!” deyip durmayın. Fem-i saâdetini göstererek: “Buradan bir şey çıkar, yapamazsınız, mesûl olursunuz.”
- Yanınızda birisi Kur’ân’ı yanlış da okusa tashîh etmeyiniz. “Biz bunu böyle biliyorduk.” deyiniz.
- Selâm götürmeyenden bana selâm getirmeyiniz. Birisi beni sorarsa, selâmı vardır, deyiniz.
- “Söyleyene bakma, söyletene bak!” derler. Doğrusu “Söylete[ne] bakma, söyleyene bak!” dır.
- [9] Kıyamet yaklaştıkça cümle enbiyâ varisleri bulunan evliyâ gittikçe

makâmları münhal kalır. Git gide yalnız vâris-i Muhammedî kalınca ve ona da bîat eden bulunmayınca alâmet-i kübrâ-yı kıyâmet yer yer başlar.

- Şifâyı ilaçtan değil, onda mütecellî olan Hak'tan beklemeli.
- Kul kul olmayınca, adam adam olmaz.
- Râbîta râbîta derler, Hak'tan gâfil olmamak demektir.
- İnsanın ne sofî ne sefîh, ikisi ortası olmak güzel.
- Açlıktan ölmek tehlikesi olursa köpek etini yiyip kurtulmak varsa köpek etini yiyecek. Yemez ölürse mesûldür.
- Âyete bakılırsa Allah "Kün!" demedi. Bir şeye ol demesini murâd ettiği anda olur.
- Mârifet Hâk'tan râzî olmaktır.
- Tabîatında sekr vermek istidâdı olan bir şeyi içmekten içmemeyi tercih ederiz.
- Yapmakla yapmamakta muhayyer bırakıldığımız bir şeyde yapmamayı tercih ederiz.
- Gam gam üstüne, gam gam üstüne deriz. Gelene sevinmeyiz, gidene yerinmeyinceye kadar.
- İşi kendi hâline bırak, Allah en iyisini yapar.
- Kendi işini kendin gör.
- Bir yere giderken "Resûl Efendimiz Mekke'den Medîne'ye hicret buyurdıkları gibi, ben de hicret ediyorum." deyiniz.
- Her ne yeseniz sadaka diyerek yeyiniz.
- Birine bir şey verirken hediye veya sadaka deyiniz.
- [10] "Bu niçin böyle oldu?" Bu, böyle olmalıydı" gibi sözler câiz değildir. Çünkü bundan Allah'a akıl öğretmek çıkar.
- Allah'ın takdîr etmediği vukûa gelmez. Takdîr ettiğinden de korkmak küfürdür.
- Kaldırım olmuş yere yatmış, onu çiğnersin, lâkin ayağınla itmek olmaz.
- İrâde-i teklîfiyye, irâde-i tekvîniyyenin zuhûru içindir. İrâde-i teklîfiyye irâde-i tekvîniyyenin aynı ise o adam saîddir, değilse şakîdir.
- *İyyâke na'budü ve iyyâke nesteîn*, irâde-i cüziyyeyi silmiş süpürmüştür.
- Siz çalışırsanız ben size gelirim. Çalışmazsanız yorulur, bana gelirsiniz.
- Kadınlar ilaç sağlık vermek üzere taraf-ı risâletten memûrlardır.
- Güneş yevm-i kıyâmette cehenneme gidecek. Çünkü güneşe tapanlar Allah'sız kalmasın.

- Kâfir yoktur. Senin kâfir dediğin için kâfirdir.
- Sözün gelini nikâh edebildiğindir.
- Biz bir binâyı tâmîr ederken kiremitlerini bile sallamayız.
- Şerîatı tut, hakîkati yut, selâmet ondadır.
- Yer taban, gök tavan içindeki kâffe-i mahlûkât ihvân olmadıkça tevhîd kokusu duyulmaz.
- Zurnacı nasıl çalarsa ona ayağını uydur.
- Ayının otuz iki türküsü varmış. Onun da hepsi ahlât üzerine imiş. Tâlib de böyle olmalı.
- Girdiğin kapıyı, geldiğin yolu sakın unutma ha!
- [11] Kimseye “Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?” diye sormak câiz değildir. Eğer sana birisi sorarsa “Şuradan geliyorum, buraya gidiyorum.” daha doğrusu “Minhu ileyhi.” dersin.
- İyi bir iş yaparsan vücûd gibidir, o senin hâdimin olur. O melâikedir. Fenâ bir iş yaparsan o vücûd gibidir onun [o?] zebânındır.
- Her şeyin ism-i âlîsini bil, babanın verdiği isimle çağır.
- Zâhiren kaderiyyûn, bâtinen cebriyyûn ol.
- İnsan sûrette muhtâr, hakîkatte mecbûrdur.
- Allah’ın senin alnuna yazdığı şeyin men’ine Hazret-i Muhammed aleyhis-salâtü vesselâm bile kâdir değildir.
- Dünyâda eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.
- Cenâb-ı Hak şerr-i cüz’îyi kullanırken altından hayr-ı küllî zuhûr eder. Cenâb-ı Hâk hayr-ı cüz’îyi kullanmaz ki altından şerr-i küllî zuhûr eder, diye.
- Birinci senede imâm, ikincide tamam, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.
- Gör geç, belle geç, durma geç!
- Fâtih, İstanbul’un Medîne’sidir.
- Nezâfet-i şer’iyyenin hâricindeki nezâfetten Allah’a sığınırım.
- Her alınan kitabın üç defa okunmak hakkı vardır.

Mecmuâ-i Tasavvuf'tan

- *Allâhümme salli alâ Muhammed* denildiği zaman mü'minler ellerini göğüslerine getirerek biraz da inhinâ yaparlar. Hazret-i Muhammed'i bu sûretle tâzîmde bulunurlar. Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Dikkat etmez misiniz? Muhammed'i tâzim ediyorum diyenler elleriyle kendilerini işâret ediyorlar ve kendilerinde tecellî eden Muhammediyeti tâzîm etmiş olurlar. Böyle olmakla berâber hakîkatte Muhammediyet mertebesine gelmemiş olanların böyle telakkî etmesi de doğru değildir." (Abdülazîz Mecdî Tolun)¹⁰⁰
- Balıkesirli Halîl Efendi, seyr ü sülûk esnâsında bâzı kerâmetler gösterirmiş. Bunun şeyhi Amiş Efendi duymuş. Halbuki geçmiş evliyâ kerâmet göstermeye tenezzül etmezler. Bir gün Halîl Efendi yanına geldiği zaman: "Halîl, şu dolabı aç, orada bir çuval kerâmet dolu, al götür." diye kendisini îkaz etmek istemiştir. (A. M)¹⁰¹
- "Mürîdler ne kadar terakkî ederlerse etsinler, mürşidlerinin dînundadırlar ve onlar hayatlarında iken teeddüben tasarrufâtta bulunmazlar. Balıkesirli Halîl Efendi, Ahmed Amiş Efendi hayatta iken tasarrufâta kalkmak istemiş. Kızgın olduğu İttihatçılar[dan] yedi sekiz kişinin yok olmasını istemiş. Buna muttalî olan şeyhi: "Halîl! Karışma böyle şeylere. Ben bu ferîk-i cûra ile de bu âhengi idâre ederim." demiş. Buna rağmen Halîl Efendi yine bu hâlinde devâm eder ve "Artık şeyhimiz gitse de bu işleri biraz da biz yapsak." dermiş. Bundan dolayı son zamanlarda şeyhi onunla alâkayı ve bittabî feyzini kesmiştir. Hattâ vefâtından evvel müderris Ahmed Naîm -ki Ahmed Amiş Efendi'nin dâmâdı idi- bir gün birlikte evine giderler. Halîl Efendi başka bir odada bekler. Yanına girmeye cesâret edemez. Bunu anlayan Amiş Efendi:
 - Öteki [odada] kim var?
 - Halîl Efendi.
 - Benden selâm söyleme, der ve bu sûretle kızgınlığını o saatte bile izhâr eder.¹⁰²
- Bu Halîl Efendi mâneviyâtında o kadar yükselmiş ki, meselâ, kendisi Beyâzîd'da sorulan bir suâle ne cevâb verirse, aynı mesele Fâtih'e gidilip şeyhine sorarlarsa ondan da aynı cevâbı almış. Ve yine bunun gibi

100 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 14a-b.101 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 17a.102 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 26b-28a.

Fâtih'de Amiş Efendi'ye sorulan bir suâlden alınan cevâb, Bayezid'de Halil Efendi'ye de sorulsa yine aynı tarzda zuhûr edermiş. Bu hâl seyr ü sülûkde bir mertebedir.¹⁰³

- Balıkesirli Halil Efendi'ye bir gün Ahmed Amiş Efendi uzaktaki hâdisele-ri görmek kudretini, yânî kendisindeki kerâmetlerden birisini vermiş. O sırada Rus Japon harbi aksâ-yı şarkda bütün şiddetiyle devâm ediyormuş. Halil Efendi [..] harb sahnesi görüyor ve gördüklerini kahvelerde, şura-da, burada herkese anlatıyormuş. Bu hâliné vâkıf olan şeyhi "Halil, biz sana bu konuyu kahvelerde şuna buna gösteriş yap, kerâmethân diye mi verdik?" demiş. Ve geri alır. Ahmed Amiş Efendi bunu anlatırmış. İki elle-rinin parmaklarını toplayarak birini diğerinin üstüne koyup "İşte böylece kapandın, kapandın, kapandın." dermiş. Filhakîka o târihten sonra Halil Efendi'den bu kudret ve bu kuvvet zâil olmuştur.¹⁰⁴
- Ahmed Amiş Efendi ölümünden üç gün evvel müridlerinden Abdülazîz Mecdî Efendi ile [..] İsmâil Bey'i huzûrlarına kabûl ederek Abdülazîz Mecdî Efendi'ye "Allah size zâtıyla tecellî etsin." ve İsmâil Bey'e "Allah size gınâsıyla tecellî etsin." diye duâ buyurmuşlardır. İsmâil Bey servet ve gınâ içindedirler. Mecdî Efendi hazretlerinin de sırr-ı zâta ermiş oldukları kuvvetle tahmîn edilebilir.¹⁰⁵
- Eminönü [..] Belediye reis kâtibi Hâsib Bey, Ahmed Amiş Efendi'ye müntesibdir. Vakit vakit ziyâret edermiş. Bir gün yanında bulunurken, "Ne geliyorsun sık sık böyle. Bir daha çağırmadan gelme" demiş. Bunun üzerine Hâsib Bey bir iki ay çağırarak da gidecek, ziyâret edecek diye beklemiştir. Fakat bir türlü çağırılmamış. Günün birinde kalkmış ziyâretine gitmiş, görür görmez:
 - "Nerede idin? Hiç gelmiyor, görünmüyorsun?" demiş. Bunun üzerine Hâsib Bey iki evvelki sözlerini hatırlatmış. Buyurmuşlar ki:
 - Gel desem de gelme desem de, kovsam da sevsem de hiç aldırılmayacak-sın, geleceksin. Demek ki ehlullâhın ahlâk-ı seniyyeleri böyledir.¹⁰⁶
- Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Ağzımdan çıkan sözleri yâni vâridâtlarımı unutturum. Fakat mâdem ki söylenmiştir. Hâdisat söylediğim gibi çıkar." (Abdülazîz Mecdî Bey)¹⁰⁷

103 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 28a-28b.

104 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 28b-29a.

105 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 40b. Bu yorum büyük ihtimalle O. Ergin'e ait.

106 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 44a-45a.

107 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 51a.

- Ahmed Amiş Efendi Mecdî Efendi'ye, "Mecdî sakın sırrı fâş etme" der. Mecdî Efendi acaba bir şey mi yaptım, diye tir tir düşünmüş. "Edemezsin, edilemez ki, rûhunu ortaya at, fâş et anlat bakalım. Edemezsin, O da öyledir."¹⁰⁸
- Ahmed Amiş Efendi: Tevâcüd, vecd, vücûd der ve sonra elini diline götürerek ve parmaklarıyla dilini tutarak lisân-ı hâl ile "Bundan ötesi söylenmez ki!" dermiş. "Peygamberlere vahiy, velîlere ilhâm vâkî olacağı zaman bir terleme bir sallanma bir titreme ârız olur. Bu hâdise Allah denilen o küllî kudretin o anda bir nebî veya velîde tecellîsinden ileri gelir. Tam tecellî hâline vecd, tecellîden sonraki hâle vücûd yâni varlık denir. Ve işte târif edilemeyen hâlde budur. Târif edilemez demek, o hâl kendisinde tahakkuk edemeyenlere hakkıyla anlatılamaz, demektir. Tevâcüd ise tecellî vâkî olmadan titreme ve sallanmadır ki bu biraz sunîdir." (Abdülazîz Mecdî)¹⁰⁹
- Ahmed Amiş Efendi'ye şeyhi Ömer el-Halvetî: "Ahmed! Senin tevellüdün belli değildir." dermiş. Bununla hakikat bir vecih îtibârıyla ne zaman doğduğun yânî mevcûd olduğun belli değildir, demek istemiştir. (Abdülazîz Mecdî Bey)¹¹⁰
- Ahmed Amiş Efendi çok kere *إن الله عين كل شئ في ظهوره لاهو عين الأشياء في ذاتها بل هو* [innallâhe aynu küllî şeyin fi zuhûrihî lâ hüve aynu'l-eşyâ fi zevâtihâ bel hüve hüve] cümlesini okur¹¹¹ ve sâlikleri zuhûr ve sîfât îtibârıyla irşâd etmek isterlermiş. Bunun mânâsı: Allah zuhûrda eşyanın aynıdır, fakat eşyanın zâtlarında aynı değildir. Belki "Hû Hû" yâni ayn-ı eşyâdır demektir.¹¹²
- Türbedâr Ahmed Amiş Efendi'nin müridlerinden birisi keşfinin açılması, bâzı hakikatlere erdirilmesi [için] huzûrlarında kendisini sıkıştırır hattâ iz'âc edermiş. Bir gün yine böyle yapınca: "Helvacı karıştırmakta olduğu helvaya ne zaman şeker konulacağını bilir," demiş. Bu sûretle bu işin zamanla ve ancak Allah'ın irâdesiyle olacağını anlatmak istemiştir.¹¹³
- Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Allah olmak kolaydır. Fakat Muhammed olmak güçtür." Bunun mânâsı: Allah'da cemâl ve celâl tecellîsi vardır. Küfürü de îmânı da halkeden O'dur. Fakat küfre râzı değildir. Muhammediyet mertebesi yalnız cemâl tecellîsidir. Muhammed ancak küfür olmayan şeyleri yapmakla mükellefdir. Bu ise zordur. (Abdülazîz Mecdî)¹¹⁴

108 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 67a

109 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 71b-72a.

110 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 73b.

111 Bu cümle *Fütûhat*'ın 75. bâbında geçmektedir.

112 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 75a-75b.

113 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 96b-97a.

114 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 101b-102a.

- Bâzı müridler Türbedâr Ahmed Amiş Efendi hazretlerine derlermiş ki: “Sizin şeyhiniz, müridlerine seyâhat dedikleri zaman nihâyet-i Manisa’ya kadar gönderirlermiş. Siz ise tâ uzaklara, Trabzonlara, Erzurumlara kadar gönderiyorsunuz. “Onun hükmü Manisa’ya kadardır. Benimki daha uzaklara kadardır.” dermiş.¹¹⁵
- Abdülazîz Mecdî Efendi Sivaslı Ali Efendi’yi alır, Ahmed Amiş Efendi’ye götürür. - Efendim, Konya mebûsu Sivaslı Ali Efendi, diye takdîm eder. Ahmed Amiş Efendi yüzüne dikkatle baktıktan sonra: *Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsiaten* der ve başka hiçbir şey söylememiş. Huzûrlarından çıkarken Sivaslı Ali Efendi bir şey söylerse de ona cevap vermez. Hâdiseyi nakleden Abdülazîz Mecdî Efendi der ki: “Ahmed Amiş Efendi, levh-i mahfuzda, Sivaslı Ali Efendi’nin şehâdet mertebesine ereceğini tâ o zaman görmüş ve bu âyeti okumuştur. Filhakîka bu zât Millî Mücâdele esnâsında Konyalılar tarafından şehîd edilmiştir. Yine bu hâdiseyi nakleden Mecdî Efendi der ki: “Konya, Mevlânâ’dan sonra altı yüz senede ancak bir adam yetiştirdi, onu da Konyalılar şehîd ettiler.”¹¹⁶
- Ahmed Amiş Efendi’nin mürşidi Bekir Efendi, ömrünü kuru ekmekle geçirmiştir. Fakat kutbiyeti ve mânevî derecesi itibârıyla ne dese ne iste se olurmuş. Meselâ bir sözüyle fakîr, zengin; yoksul bây olurmuş.¹¹⁷ Bu vaziyet karşısında kendi, kendi malını, maîşet darlığını hatırlayarak: “Yâ Rabbi! Ben senin üvey evlâdın mıyım?” dermiş. (Abdülazîz Mecdî Bey)¹¹⁸
- Ahmed Amiş Efendi’yi titreyerek, sürünerek süklüm büklüm yürüyen birisi ziyâret eder. Ziyâretten sonra huzûrundan çıkıp giderken: “Doğru yürü sendeleme.” diye hiddetle ve şiddetle bağırır. Senelerden beri yürüyemeyen adamcağız bu söz üzerine dipdiri, sağsağlam yürümeye başlar.¹¹⁹
- Ahmed Amiş Efendi sâillere, “Niçin çalış mıyorsunuz? Çalışman lâzım, çalış da geçin.” gibi sözler söylenmemesini yalnız “Allah versin.” demekle iktifâ edilmesini tavsiye ederlermiş.¹²⁰

115 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 104b.

116 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 112b-113a.

117 Amiş Efendi, İstanbul’da Bosnevî’nin halifelerinden Bekir Niğdevî’den Fâtih türbedarlığını alır. Bu zât için Amiş Efendi şöyle dermiş: “Bir bakışı ile zengini fakir, fakiri zengin ederdi ama, kendisi hep kuru ekmekle yaşadı.” Bir başka sözünde Amiş Efendi Niğdevî hakkında şöyle buyurur: “Ümmî idi, fakat Kur’ânın mânâsındaki incelikleri ondan öğrendim.” Bk. Öztürk, *Muhammed Tevfik Bosnevî*, s. 19.

118 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 116b-117a.

119 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 124b.

120 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 125b.

- Bir gün Türbedâr Ahmed Amiş Efendi, Niğdeli Efendi ziyâretine giderken yolda sıtmadan son derece susamış bir köpek görür, acır, su getirip içirir. Bekir Efendi'nin huzûruna girer girmez: "Âferîn Ahmed Efendi, susuzluğumu giderdin" demiştir. Şu halde köpek susuzmuş. Bekir Efendimiz'de tecellî etmiştir. Vahdetin sırrı budur.¹²¹
- Evrenoszâdelerden Sâmi Bey kendi vakıflarına âit işleri takip etmek üzere Yunanistan'a gider. Orada uzun müddet bulunur, uğraşır. İşini bitiremez. Elinde avucunda bulunan para da biter. Orada fakirliğe düşer. Bu gurbet elinde ne yapacağım, nasıl yaşayacağım diye düşünmeye başlar. Bu sırada mürşidi Ahmed Amiş Efendi'yi rüyâda görür. Ahmed Amiş Efendi elinde küçücük bir kâse, bir de küçük kaşık olduğu halde ona görünür. Ve kâsede bir kaşık yiyecek olarak onu yemesini Sâmi Bey'e teklif eder ve der ki, "Sana rızık getirdim, ye. Sana bir sanat öğreteceğiz. Reddetme, kabûl et ve öğren. Bu sâyede geçinirsin." Sami Bey uyandığı zaman uyku ile uyanıklık arasında gördüğü, kaşıkla verilen yiyeceğin tadı ağzında ve mürşidi de odadan dışarı çıkıyor. Fakat aradan dört ay geçtiği halde bir zuhûrât olmamış. Nihâyet yine bir gece rüyâda uzun boylu, üzerinde bir ihrâm bulunan ve ihrâmın bir ucunu omuzundan aşağı sarkıtmış, çenesine isâbet eden yeri beyaz uzun sakallı bir adam görünür. Bir elinde ressam paleti ve üzerinde renkli renkli boyalar. Bir elinde de birçok fırçalar var. Bu zât Sâmi Bey'e yaklaşarak, memûren geldiğini, kendisine resim sanatını öğreteceğini söyler. Sâmi Bey, kendisini tanımadığını ve kim olduğunu sorar. O zât, "Sen beni tanırsın. İskenderiye'de sen bana geldin." der. Sâmi Bey, bu zâtın İskenderiye'de medfûn bulunan ehlullâhtan birisi olduğunu zannederek ehlullâhdan birçoğunun adını sayar. Fakat onlardan birisi olmadığını anlar. Nihâyet bu zât, Danyal olduğunu söyler.

Evet, Sâmi Bey İskenderiye'de bulunduğu zaman Abdülazîz Mecdî Efendi ile birlikte Danyal aleyhisselâmın türbesini de ziyâret etmiş. İşte, "Sen bana geldin, beni tanırsın." demek bu demekmiş. Danyal aleyhisselâm palletten biraz boya alır. Bir insan çehresinin ancak sol veya sağ taraflarından birisini yapar. Yapılışını da Sâmi Bey'e öğretir ve böyle devâm et, der. Sâmi Bey uyanır, sevinir. Fakat resimle hiç alâkası [?.] yok. Genç iken biraz resim yapmış, işte o kadar. Fakat bu şehirde ve irşâd üzerine resimle iştiğâle başlar. Az zaman içinde sanatı elde eder. Yunanistan'da bulunduğu sekiz on sene içinde Benaki müzesinin ressamı olacak, binlerce lira kazanacak kadar meşhur ve mütehassıs bir ressam olur. Bu rüyâyı bizzât kendilerinden dinledim.¹²²

121 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 134a.

122 *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 170a-173a.

EK-4¹²³

- Ahmed Amiş Efendi hazretleri dâimâ, “Kuşadalı elleri kelepçelendikten sonra Kuşadalı olmuştur.” buyurlarmış.
- Azîz Sultân: “Kuşadalı Azîz, halveti ve riyâzâtı kaldırdılar. Ben de bunda seyâhati kaldırdım.” buyurmuşlar.¹²⁴
- Azîz Sultân, “Körden mürşid olur, sağırdan olmaz.” buyurmuşlar.
- Bir gün Hasan Nevres Bey kahvede otururken yanındakiler Yezîd’den bahs açmışlar. Hasan Nevres Bey de söze karışmış, biraz atıp tutmuşlar. Nevres Bey, oradan kalkınca, Azîz Sultân’ın huzûrlarına gitmişler. Azîz Sultân, Nevres Bey’e: “Sen, Yezîd’le ne alıp veremiyorsun? Sünen-i Ahmediy-ye’den birini terk edersen, sen de yezîd olursun. Sen kendi yezîdine la’net et.” buyurmuşlar.
- Azîz Sultân buyurmuşlar: “Hazret-i Muhammed [sallâllâhu aleyhi ve sellem] bâzan mağlûb gibi görünür, fakat hakîkatte o dâimâ gâlipdir.”
- Azîz Sultân, yemekten tamâmen doymadan daha yiyecek iştâhı varken kalkmalı, bir uzak yere giderken seyâhate niyet etmeli, bunlar riyâzat ve seyâhat yerine geçer, buyurmuşlar
- Azîz Sultân tevâhidî şöyle târîf buyurmuşlar: “Cemî-i mevcûdât Hakk’ın zuhûrudur. Şuûnât-ı ilâhiyye, irâde-i zâtiyyededir. Allah, hadd-i zâtında ekberdir. Ezelde hilkat yoktur, zuhûr vardır.”
- Azîz Sultân’ın kelâm-ı âlîleri: “İleri gitme, geri kalma, âdet etme, âdeti bozma.”

123 Cemal Öztürk, “Bir Dervişin Hatıralarında Ahmed Tâhir Efendi”, *Gönül Sultanları Sempozyumu-II: Fâtih Türbedârı Amiş Efendi-2018*.

124 Bu söz, “Mücahedâtın bir kısmını Kuşadalı kaldırmıştı; mütebâkisini de ben kaldırdım.” şeklinde de rivâyet edilmiştir. Bk. Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, IV, 155.

KAYNAKÇA

- Altaş, Eşref; "Hikemiyât Literatürü ve Ahlâk",
İslâm Ahlâk Literatürü: Ekoller ve Problemler içinde, Ankara: Nobel Yayın, 2016.
- Azamat, Nihat; "Maraşlı Ahmed Tahir Efendi",
DİA, XXVIII, Ankara 2003, 38-39.
- Ergin, Osman Nuri; *Mecmûa-i Tasavvuf*,
İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin
Yazmalar, nr. 647.
- Özdamar, Mustafa; *Ahmed Amiş Efendi*,
İstanbul: Kırk Kandil Yay., 2016
- Öztürk, Yaşar Nuri; *Büyük Türk Mutasavvifi
Muhammed Tevfik Bosnevî*, İstanbul:
FâtiH Yayınevi, 1981.
- _____ ; *Kuşadalı İbrâhim Halvetî/
Hayatı, Düşünceleri, Mektupları*,
İstanbul: FâtiH Yayınevi Matbaası, 1982.
- _____ ; *Son Devir Türk Tasavvufu ve
Bosnalı Muhammed Tevfik Halveti*, 2.
bs., İstanbul: Yeni Boyut, 1991.
- Sayar, Ahmed Güner; *A. Süheyl Ünver, Hayatı
Şahsiyeti ve Eserleri, 1898-1986*,
İstanbul: Eren Yayınevi, 1994.
- _____, *Abdülbâki Gölpınarlı*, İstanbul:
Ötüken, 2013.
- Sohbetnâme: FâtiH Türbedârı Ahmed Amiş
Efendi'nin Sohbetleri*, derleyen:
Manastırlı Kâzım Birön, Bilecik, 1953.
- Ünver, A. Süheyl, *Mehmedalinâme*, Süleymaniye
Ktp, Süheyl Ünver Defter Koleksiyonu,
nr: 1382.